

Štev. 7.

V Ljubljani, dne 5. aprila.

1887.

Iz spominov mlade žene.

Spisal Anton Funtek.

VII.

Videti je bilo, kakor da premišlja Ivan Boján, ali bi me nagovoril ali ne. Naposled stopil je počasi bliže.

»Vam ugaja veselica?« dejal je trdo, kakor ga nisem čula še nikoli. Kar strepetala sem. Ta trdi glas, to uprašanje, zveneče tako osorno, — na glas mi je bilo srcé!

»Meni?« odgovorila sem boječe in povsila oči. »Meni ne ugaja.«

In pogledala sem ga zopet, ne več boječe, nego malone samosvestno. Njemu ni treba misliti, da mi ugaja veselica; on mora vedeti, da imam tudi jaz nekaj razsodnosti! Videla sem, kako je na lahko prikimal z glavó, na lahko, komaj vidno, — morda mu je bil po volji moj odgovor.

Vender ne! Ta bliskoviti pogled, ki je zdajci švignil iz njegovih oči, in ta trdi glas, s katerim je nadaljeval svoj ogovor, uveril me je, da mi ne veruje.

»Videl sem vas, kakó živo ste se razgovarjali z gospodom Osatom —«

»Ah!« sežem mu osupla v besedo. »Vi ste me videli? Vi ste torej bili v dvorani?«

Prikimal je zopet.

»Ali videla vas nisem,« uskliknila sem. »In vender —« Zdajci pa mi je zastala beseda. Ne, ní mu treba vedeti, da sem se ozirala po njem; preveč sem rekla že. Ali kje je bil, da ga nisem videla?

»Seveda sem bil,« reče on hladno, ali s čudnim poudarkom. »Dokaz temu je ravno to, da sem vas videl v razgovoru z gospodom Osatom. Bil sem pač le nekaj hipov.«

Pogledala sem ga brž. Brez strahu sem mu zrla v oči. Živ razgovor da je bil. Živ razgovor s Petrom Osatom! In čemu poudarja to? Kaj njemu mari, če bi tudi bil živ razgovor? Ali ne morem govoriti, s komer hočem? In iz tega sklepa, da mi ugaja veselica!

Zravnala sem se ponosno.

»Če mislite, da je bil to živ razgovor,« dejala sem z odločnim glasom, »potem vam moram povedati, da ni bil. Gospod Osat nikakor ni tak, da bi — — niè! Kaj vas zanima to?« uskliknila sem zdajci, potem pa vender pristavila: »Ne maram ga.«

Tik mene je stopil. Čutila sem njegovo sapo na svojem obrazu. Pogled njegov bil je srepó uprt na me, ali bala se nisem nič Ivana Bojána! Celó jezna sem bila nekoliko.

Hitro je dejal:

»Ne marate ga? Kaj hočete reči s tem?«

»Kaj? Nu dà, povedala vam bom: iz vsega srca ga sovražim —«

»Vi ga sovražite?« uprašal je zopet.

»Sovražim,« odvrnila sem jezno. »Videti ga ne morem, zaničujem ga, s kratka: neznosen mi je.«

Lahen nasmeh prikazal se je na njegovem obrazu. Glas njegov pa ni bil več tako trd, ko je dejal:

»Ali zakaj?«

»Vi še uprašate? O dà, ne poznate ga! Sploh ne poznate tukajšnjih ljudi. Samó jedenkrat ali dvakrat ste govorili ž njim.«

Videti je bilo, kakor da mu je povšeči moje govorjenje, kajti uprašal je z malone veselim glasom:

»In vi?«

»Jaz? Mnogokrat ne, to je res, pa sodim ga vender prav. In vi ga morate tudi prav soditi.«

»Jaz? Moram? Kako mislite to?«

»I moj Bog, saj ste čisto drugačni, nego je on,« uskliknila sem brez preudarka, ali umolknila brž. Jako sram me je bilo, da sem mu povedala té besede. Žarna rudečica me je oblila. Kaj si bo mislil?

»Jako laskavo za me, gospodična,« dejal je z rahlim nasmehom. »Ali kdo vam je povedal, da sem drugačen, nego gospod Osat?«

»Kdo?» rekla sem brž. »Vi sami zdaj, če bi tudi ne vedela —«

»Ne da bi vedel.«

»Moje mnenje je laskavo za vas, rekli ste. Da pa je laskavo, morate se sami čutiti drugačnega; če ne, ne bilo bi več laskavo —«

Pogledal me je presenečen.

»Vi tudi sklepate?» rekel je urno.

»O, često.«

Molčal je nekaj trenutij, potem pa dejal:

»Ali čudno je vsekakor, da vam take, malone resne misli prihajajo nocoj —«

»Tako — resno mislim vselej,« odvrnila sem krepko.

Nekoliko hipov gledal me je, malone sanjavo, potem pa je zrl tisti sijaj, ki je iz okna padal v tiho noč. Viharno igral je v dvorani Vojteh Suša svoje ples.

»Tega ne oporekam ravno,« dejal je lahko, »ali nocoj, ko se ves svet veseli v teh prostorih — pokazal je z roko na hišo — bili bi vi jedini resni med njim? Ples in resnost, kako se to strinja?«

»Jaz samo opazujem,« dejala sem, »in zato se prav dobro strinja.«

Hipno me je pogledal.

»Pomislite, gospodična, da je ravno tá večer jako važen za vas. Vi ste nocoj stopili med svet. Vi morda ne veste, kaj pomenja prvi korak med svet; zdaj ne morete samo opazovati —«

»Menite? Ravno zdaj!«

»Nu da, ali jedino opazovati ne morete; zdajci treba tudi zares stopiti v življenje, ako ste se odločili za tá korak. Drugače ne vem, kaj bi vam koristil.«

»Sama se nisem odločila,« odgovorila sem hitro, »meni ni nič do sveta, kakeršni sem videla v dvorani. Ali imenujete vi to svet? To niso ljudje, kakeršne treba videti, spoznavati; taka vsakdanjost dáje se tudi dobro misliti —«

»Umišljeni ljudje! Kaj hočete ž njimi?«

»Kaj hočem z — neumišljenimi?«

Nasmehnil se je.

»To je zopet drugo uprašanje. Ti — recimo neumišljeni — ljudje morejo posegati v vaše življenje in zategadelj — ali niste nikoli pomislili, da bi kdo mogel poseči v vaše življenje?« uprašal je hipno in me polno pogledal s svojimi temnimi očmi.

Molčala sem v zadregi. Kaj bi mu tudi odgovorila na to uprašanje? Da bi mi kdo posegnil v življenje! Kako, kdaj, zakaj? Spomnila sem se, kaj je ondan dejal v gozdu, in rekla sem:

»Vi sami ste rekli, da živimo, kakor je — malone rečeno — vsakomur odločeno že s početka. Kaj morem torej zato, ako bi kdo posegnil v moje življenje? In če bi posegnil, — o, nikari ne mislite, da nimam samostalne volje!« pristavila sem s poudarkom.

»O tem ne dvojim,« dé on z rahlim nasmehom; »samo bati se je, da je nimate dovolj. Sploh pa mislim, da to, kar je vsakomur odločeno že s početka, ali če hočete, usoda, ne pripušča samostalne volje v toliki meri, da bi zadoščala. Vrhu tega so druge okolnosti, radi katerih bi vam tudi taka volja ne utegnila dosti pomagati. Volja na primer se rada umiče — recimo — srčnim zapovedim.«

Srčnim zapovedim! Kaj je hotel reči? Ali zapoveduje srcé, ali zapoveduje volja? Meni ni zapovedavalo niti sámo srcé, niti ni zapovedavala sama volja, nego morda oboje skupaj. Ali to zavest čutila sem še le po besedah Bojanovih; doslej nisem utegnila premišljati o tem.

»Bodisi,« odvrnila sem, »najbolje pa je morda, ako zapoveduje volja in srcé. Volja brez srca, srce brez volje, — ni jedno ni drugo ne stvarja dobrega značaja.«

Prikimal mi je.

»Prav pravite, ali često se dogaja, da si nasprotujeta »volja« in srcé. Tedaj bi rad videl, kako bi se odločili vi. Morda bi tedaj — vender dovolj! Predolgo vas že nadlegujem; lepo ni to od mene, ako sem vas zadržal od plesa. Pa oprostite blagovoljno.«

Jezile so me te besede ali prav za prav glas, s katerim jih je govoril. Kakor bi se mi rogal, tako sta zvenela poslednja stavka. Ali če me kaka stvar more razjeziti na svetu, razjezi me roganje. Prav jezna sem bila torej.

Vender ozrla sem se nanj. Videla sem, kako resno so me gledale tiste globoke oči; videla resnost na plemenitem obrazu njegovem, — ne, tako ne gleda on, ki se roga!

Srce me je bolelo. Najraje bi se bila razjokala na glas. In vender tá čudna sladkost, tá neznani čut! . . .

»Nič me ne zadržujete,« rekla sem plaho. Sploh nečem plesati.«

»Tako? Vi nečete plesati?« uprašal je neverjetno. »Čemu pa ostajate na veselici, ako vas ne miče ples?«

Ne, tega mu nisem mogla povedati! Smejal bi se morda, ako bi mu rekla, da sama ne vem, čemu ostajem, morda zato, ker sem čakala — njega! Otročja bi se mu morda zdela. Tega pa nečem, da bi se mu zdela otročja. Bolel bi me njegov posmeh! . . .

Da moram pač ostati, dokler ostane teta Ivana, rekla sem, ali zarudela do čela. Zdelo se mi je, da mi mora z obraza čitati neresnico. In morda jo je čital zares, kajti čuden smeh igral mu je na ustnih. Niti potem, ko mi je hipno podal roko v slovo, ni mu izginil ta smeh . . .

Nehoté sem položila svojo roko v njegovo. Čutila sem, kako se mi je tresla ta roka . . . In čutila sem trepet po vseh udih . . .

Na pragu pa se je v tem hipu začul govor in zagledala sem Stano Tresákovo in Vido Stolpovo. S pah-ljačo sta si hladili lice, razuneto od plesa. Videla sem njiju neskončno presenečenje, ko sta me zagledali poleg Ivana Bojana. In tisti čudni smeh, kateri se je prikazal na obrazu Stani Tresákovi, obetal ni nič dobrega. Polastila se me je neprijetna slutnja . . .

Izginili sta hitro; zmočena sem zrla za njima. Jutri pa bo vedelo vse mesto, da sem govorila z Ivanom Bojanom. Morda bo zvedelo že nocoj. Govorila da sem ž njim pred hišo Antona Stola! In po noči! Rokó da sem mu dala! . . . Nič mi ni bila po vseči tá misel in nejevoljno sem stisnila ustnice. Povedali bosta Petru Osatu, od njega bo zvedela Blagota! Da sem podala roko Ivanu Bojanu! . . .

Brez glasa sem zrla za njim. Tam pri ovinku zagledala sem naposled visoko postavo njegovo, oblitó z mesečno lučjo, potem pa je izginil. Sama sem ostala sè

svojimi mislimi. Notri v hiši je vrelo glasno življenje in igral Vojteh Susa na ples neprenehoma. Na tisti ples, od katerega me je bajè zadržal Ivan Bojan! . . .

Zmajala sem z glavo. Kaj me zanima ples, kaj to glasno življenje! O, Ivan Bojan motil se je jako, misleč, da me zadržuje od plesa! Nič več ne bom ostala na veselici. Naravnost pojdeve domov s teto Ivano. Da me glava boli, dejala bom. In kdo me bo silil, da naj ostanem, ako me glava boli?

Bolela me je zares! Vsa kri vrela mi je vanjo. Glava in srcé, oboje me je bolelo. Trepotala sem . . . Trepotala kakor prej, ko sem podala rokó Ivanu Bojanu! Čemu sem mu jo dala prav za prav? Ali je bilo treba? . . .

»Niè!« uskliknila sem naposled. »Kaj zato? Roko dam, komur hočem. Čemu imam samostalno voljo? To ni nič hudega, ako sem dala roko Ivanu Bojanu! In kaj morem zato, da sem mu jo morala dati! . . .«

»Oh, to pač ni — samostalna volja!« uskliknila sem, pa hitela nazaj v dvorano. Videla sem Stano Trešakovo in Vido Stolpovo, kako sta govorili s Petrom Osatom, — vedela sem, kaj govorite! Zdelo se mi je, kakor da vé že vsakdo, kogar pogledam, kje sem bila in kaj sem govorila z Ivanom Bojanom. In kjer sem čula smeh, mislila sem, da se smeje meni. Moj Bog, kako nesrečna sem bila v tistih trenutjih!

Teta Ivana me je zrla sè skrbnim pogledom. Prvič v svojem življenju povabila sem oči pred njenimi milimi očmi . . . In vender: ali sem bila kriva? Ali ne sme vedeti teta Ivana, da sem govorila z Ivanom Bojanom?

Nisem se upala pouzdiginiti oči, nego v jednomer sem zrla pred se. Teta Ivana pa je uprašala naposled z rahlim glasom:

»Ti si čudna videti, Olga. Take te nisem videla še nikoli.«

»Glava me boli,« dejala sem plašno in s povešenimi očmi. »Domov pojdive, teta Ivana, lepó vas prosim!«

Da bi ne bilo toliko ljudi, objela bi v tem hipu teto Ivano in razjokala se na njenem srcu. Razjokala bi se bila, nevedoč zakaj. In morda bi jej bila povedala tudi, da sem govorila z Ivanom Bojanom; povedala bi jej bila vse . . . Oh, saj sem bila tako nesrečna!

Ali svetu treba zakrivati svoje misli! In če bi pokalo srcé, svet ne sme vedeti tega. Svet ljubi vedre, vesele obraze. Obraz pa često ni zrcalo srca! . . .

Šli sve skoro. Lepa, jasna noč. Dobro mi je del nje splošni pokoj, véliki molk, ali v tem molku bilo mi je srcé glasno. Obraz mi je gorel.

Le malo sve govorili s teto Ivano. Zdelo se mi je, da je naju nocoj razdružil velik propad . . . zaupati jej nisem mogla!

In vender: zakaj jej ne morem zaupati? Ali naju tu čuje kdo? Ali čujejo té zvezde, ki goré na nebu, kaj govore spodaj človeška bitja? Ali čuje njih govor tá mesec, ki brez mirú kroži po obnebjju, kakor mu vele-vajo tajni zakoni?

Ne, niti zvezde, niti mesec ne vedó, kaj se godi doli na zemlji. Njim ni mari tega. Čustva nimajo, ljubezni nimajo! . . .

Teta Ivana pa imá čustvo, ima ljubezen! Njeno srce je plemenito, dostopno najblažjim utisom. In vender: ali bi me mogla umeti?

»Toda kaj umeti?« »Moj Bog, kako bi me umela ona, ko se niti jaz ne umejem!« . . .

Malone domov sve prišli. Ono veliko poslopje naši hiši nasproti obsevala je mesečna luč. Lepó so se lesketala okna v tej mesečni luči, ali nikjer ni bilo videti, da kdo še čuje.

Ali kaj je to? Presenečena sem zrla na okno Ivana Bojana. Odprto je bilo in na njem je slonel Ivan Bojan. Kako nepremično je zrl sè svojega okna! — kam? Jasna mesečna svetloba padala mu je na obraz, ali razločiti nisem mogla črt na njem. Le nekaj trenutij uprto je bilo moje oko na tem obrazu, potem pa sem se obrnila na stran . . . Če naju je pač videl? Nepremično, kakor da je izklesan iz kamenja, slonel je na svojem oknu . . .

In ko sem potem stopila v svojo sobo, pustivši za seboj spomine na »svet«, tedaj se nisem mogla iznebiti misli na Ivana Bojana! Tako tesno mi je bilo zopet pri srcu! Ali on zrl je doli brez življenja, njemu ni bilo tesno pri srcu! Čemu tudi? Ko otide iz mesta, pa mu izginejo vsi spomini kot senca. Tudi mene se ne bo več spominjal!

Jezilo me je to. Uprašala pa sem se, ali se ga bom spominjala jaz? Kaj bo velevalo: volja ali — srcé?

Tema je bila v moji sobi. Ni se mi ljubilo prižgati luči. K oknu sem stopila in zrla v mesečno noč. Na nasprotnem oknu slonel je visoki mož nepremično — kot kip, obsijan z mesečno svetlobo! . . .

Zrla sem ga dolgo. In ko je naposled zaprl okno, tedaj uzdihnila sem globoko.

»Ti neumišljeni ljudje morejo posegati v vaše življenje in zategadelj — ali niste nikoli pomislili, da bi kdo mogel poseči v vaše življenje?«

Tako je dejal nocoj Ivan Bojan. Jaz pa sem si zdajci zakrila obraz in jokala tiho. Da, posegnil je nekdo v moje življenje, posegnil je on, Ivan Bojan!

In čutila sem, da proti njemu nimam — samostalne volje!

Kaj bo velevalo? Ali vender volja ali — srcé? . . .

(Dalje prihodnjič.)

Srcé človeško sveta stvar . . .

Srcé človeško — sveta stvar,
Ne šali ž njim se mi nikár:
V njem pekel naš je in naš raj,
Sè srcem našim ne igráj!

En solčni soj, en topel dan
Iz tal izvabi cvet krasán;
En črn oblak, en nočni mráz —
In strt je cvet na večni čas.

En górek rek — srcé odpré,
En ljub pogléd — srcé se vžgé;
En hud pogled — srcé mrjé,
En trd izrek — srcé se stré . . .

Po cvetkah ti vesel fríráš
In sreblješ med iz sladkih čas;
A ko s cvetú na cvet hitíš,
Li slutiš, kak spomin pustiš?

Za tabo: solz potók lijóč,
Oči gasnoče, cvet venóč,
Zgubljen pokój, kesanja strup,
V potrti duši črn obup.

S človeškim srcem ne igráj,
Naš pekel v njem je in naš raj;
Sè srcem eno žitje stréš,
Sè srcem eno bitje stréš! . . .

Pogorsko življenje.

Spisuje dr. Ivan Tavčar.

II.

Šarevčeva sliva.

Kaj je revno življenje? Bogataš in berač, oba odgovarjata drugače na to uprašanje, ali oba sta preverjena, da jima je živeti revno življenje! Toliko pa je gotovo, da bolj siromašnega življenja ni bilo, nego ga je imela Šarevčeva Meta! Bog ji daj dobro! —

Bili so pridni ljudje. Delali so od zore do mraka in slabo in malo jedli pri tem. Dolga niso imeli in nikdo jih ni preganjal s tožbami in beriškimi spisi. Bilo je dosti otrok. In ko je stari Šarevec ležal na smrtni postelji, dejal je možem, ko jih je bil poklical k svoji poslednji volji: »Imetje se bo razbilo, dosti je otrok; če bi dal vse enemu, shajal bi za silo, prav za silo! Če pa dam vsakemu nekaj, imel bo vsak malo, prav malo! Dekle je grdo in snubača ne bo! Naj ima sto goldinarjev, in tista sliva pri voglu hiše, je tudi njena! Ta sliva je njena! O moj preljubi Jezus Krisc, da le ne bi beračili! Teško sem živel, ali pošteno!«

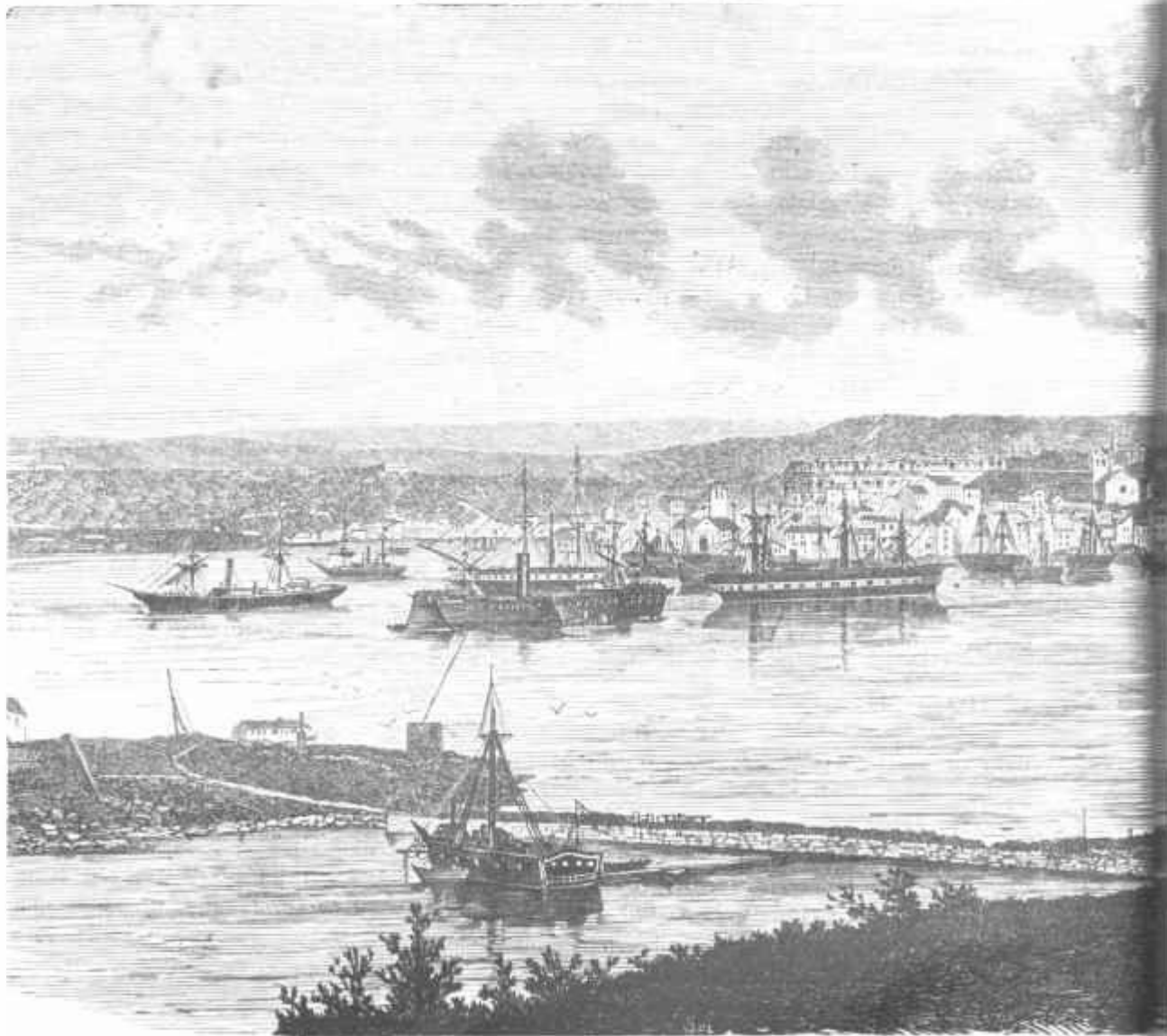
In ko so mu priglžgali rudečo svečo od Božje gospé matere s svetih Višarij ter so otroci in žena krog revnega ležišča točili solze, ko mu je že smrtni pot rosil čelo ter mu je motni pogled zibal se čez visoko gorovje življenja v tisto široširno rávan, kjer kraljujeta večnost in preljubi Bog, kjer ne cvetó tožne cvetlice britkosti, težav in stradanja, kakor jih je stari bolnik v življenju s polno pestjo trgjal, — uzdramil se je še zadnji hip, pogledal po otrokih in uzdihnil: »Toliko glejte, da beračili ne bodete! Meta, sliva je tvoja, za poboljšek jo imej! Pa nikar beračiti, ker ste imeli poštenega očeta!«

To rekši obrnil se je k steni ter se lahko zazibal na perotih smrti v brezkončno morje brezkončne večnosti.

* * *

Šarevčevo slivo poznala je cela vas. In posebno dobro smo jo poznali mi vaški otročaji, ki smo skrivoma

prihajali, da bi jo malo oklatili, kadar je bila polna sladkega sadeža. Ali nič nismo opravili! Kadar so dozorevale slive na voglu domače hiše, takrat Meta v noči niti spati ni upala. Kot jastreb je čuvala drevo, da ni prišel kak sladkosneden tat, ki bi bil veje v temi obral. Pričetakoma se je časih priplazil ta ali oni otročaj, da bi se sliv kradoma do sitega napasel. A če je najbolje menil, da ga ne vidi drugo nego božje oko, prižvižgal je dolgi brezovec nanj, da je tuleč splazil se z drevesa ter oddirjal, kot bi ga bilo opikalo celo sršenovo gnezdo. Nikdar ni več prišel!

Pogled na

Še dobro se je spominjam, kako je lazila Šarevčeva Meta okrog. Obraza je bila prav grdega in v resnici se ni oglasil snubač, ki bi jo bil hotel v zakonzeti. Od soseda do soseda so se hčere možile, a Šarevčeva ostala je samica. Pa saj se tudi ni menila za snubača: njena edina skrb je bila, da bi kaj dela dobila. Kadar ni bilo snega, zahajala je k bogatinom na delo ter se tako v potu svojega lica teško preživila. Po zimi pa se je preredila skoraj s samo vodo in kruhom, ki si ga je bila v poletju nasušila.

Lahko se reče, da so jo očetove besede, da naj v starosti ne berači, spremljevale povsod in po vseh potih. Še celo v sanjah se je gledala, kako je stara in bojna prosjačila od hiše do hiše in kako so jo ljudje zasramovali: češ, Šarevčeva si, in vender si upaš beračiti! Prebudila se je in kakor plaha srna je planila k strešnemu tramu, kjer je bila v ostrešno slamo skrila svojo doto, katero ji je bil brat v dobrem denarju izplačal. Radi tega denarja živela je v večnem strahu! In nekdanj se je domislila, da je vse izgubljeno, če bi bratova kočica pogorela, in bi ona ne mogla svojega denarja rešiti. Za hišo raztezal je goli Kucelj široka svoja pleča proti nebu. Leskovo grmičevje in brinje krilo mu je skalnato orjaško telo, in prav malokdaj zašel je človek na njegove

dne ji je rekla prijateljica, Kašpurjeva Mina: »Ali že veš, da te Videnski ne bodo več prosili na delo.«

Meti se je stemnilo pred očmi. Pri Videnskih dobivala je največ dela, in če je to hišo izgubila, potem izgubila je vse.

»Moj Bog, zakaj ne?« zaječala je. »Pravijo, da preveč sneš, da druge izpodjedaš!« smejala se je Mina.

Preprosila jih je, da je še smela prihajati na delo. Ali vi bi jo bili morali gledati, s kakim strahom je sedela od tedaj za mizo. Vsako žlico je pretetavala, če ni preveč zajela, in kakor opazuje boječ zajec izpod brinja po sledu prihajajočega psa, tako opazovala je druge pri mizi, če se ji ne posmehujejo, če se jim ne zdi, da preveč jé. Nikdar si ni upala več do sitega najesti se, in ker jo

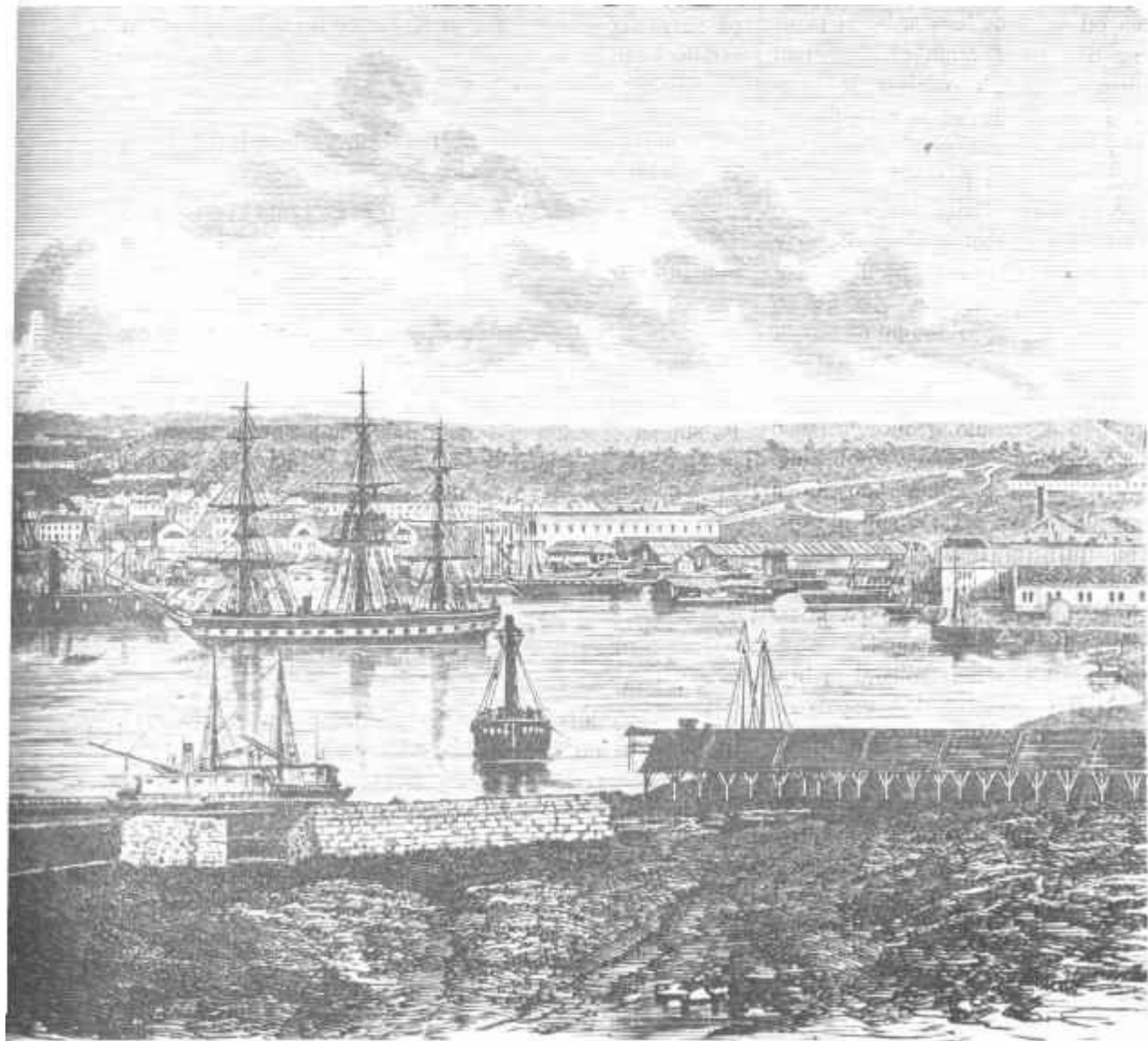
je bil Bog kaznoval z želodcem, ki ni hotel nikdar molčati, oznanjevali so njeni pogledi večno lakot, in bila je tanka kot šiba — dobrovita, koja se tudi v najboljši zemlji ne more razviti, da bi bila debelejša od človeškega prsta. Pa je rajša stradala, nego da ji je bilo beračiti na stare dni!

Imela je samo jedno veselje v letu, in to tedaj, če je njena sliva dobro obrodila. Od hiše do hiše je ponujala sočni sad in vse je spravila v denar, s kojim je potem pomnožila svoj zaklad na Kucelja zeleni strmini!

Jug je oznanjeval svoj prihod in njegovo bučanje je vihralo krog gorskih vrhov. Pozdravljali so ga gozdovi in klanjale so se mu skoro

raj do tal šibke breze, ki venčajo rujave senožeti rujave Pasje ravni. Ali mogočni jug hitel je vedno dalje proti severu in pred sabo je podil celo krdelo sivih oblakov, ki so sedaj zakrivali prijazni luni prijazni obraz, sedaj zopet se stiskali v kot tik Gaberske gore, da je bilo vse jasno drugo nebo. Pod vročim poljubom južnega piša pa so se tajale ruše na materi zemlji, in povsod so hiteli hudourniki po jarkih v globoko nižino.

Ravno nad Šarevčevo hišo utrgal se je plaz in z votlim donenjem usul se je po rebro navzdol, da se je

mesto Pulj.

puste strmine. Tusem je prišla Meta nekdanj v tihi noči in pod brinjem je zakopala svoj zaklad v hladno zemljo in z mahom ga je založila, in mesto si prav dobro v spomin utisnila. In ko je drugi dan, suhljad pobiraje prišla na tisto mesto, dobila je takoj svoje brinje in zeleni mah, pod katerim je počivala sreča njene starosti! Tako je bilo vse v najlepšem redu, in Meta se je nekoliko oddahnila od svoje skrbi.

Potem pa so jo pričele druge skrbi moriti. Nekega

majal mogočni Kucelj in da so se zazibale kočice in kočice v znožju njegovem. Iz lahnega spanja prebudila se je Meta ter zaklicala proti Kašpurjevi Mini, s katero sta spali tisto noč skupaj pod Šarevčevo streho.

»Mina,« poklicala je s tesnim srcem, »Mina, a spiš?«

»Kaj bom spala, ko Bog zemljo podira to noč,« odgovorila je Mina zaspano.

»Zdelo se mi je, uzdihnila je ona, »kakor bi mi bil kdo denar ukradel izpod brinja na Kuclju!«

»Kaj, na Kuclju imaš denar? — tu ni bila Mina nič več zaspana — kje pa? kje pa? Povej vender, kje pa?«

Meta pa je bila že davno polu oblečena izginila s podstrešja in v mračni noči je hitela po Kuclju navzgor, da bi se uverila, jeli njene starosti sreča še vedno varno spravljena pod mehkim mahovjem. V dolu šumela je reka, kakor bi se togotila od najbesnejšega srda, in proti zapadu nakupičile so se bile tolpe črnih oblakov nad staro glavo staremu Blegašu. S teh oblakov je švignila sedaj in sedaj dolga strela, da se je zavlekla od Gorske cerkve tja do samotne Četirne ravni. Takrat pa se je videlo vse pogorje v bliščem požaru!

Meta je hitela dalje in dalje. Sapa lovila se ji je v tanko obleko in mraz ji je pretresal vsako koščico v revnem telesu. Vedno je hitela navpik in pred očmi ji je v jednomer stalo brinje in mah pod njim. Zavrteli so se ji možgani v zbegani glavi, ker se v krajini ni mogla več spoznati: dolga rujava črta vlekla se je od najvišjega vrha doli do belega proda, kjer se je penila razlučena Sovra. Prst in kamenje bilo je zasulo grmičevje daleč na okrog ali ga pa s koreninami odneslo v globočino.

»Tu je moja brinja!« jeknila je Meta radostno in sklonila se je, da bi razmetala mehko prst; v smrtni grozi je zakričala: »Tat! tat!«

Izpod brinja smuknil je v resnici dolgouhi zajec in kakor blisk jo je odpihal po melini. Meta pa je zaječala: »To ni moja brinja! Bil je samo zajec!«

Od grmiča do grmiča je hitela in z rokami je brodila po razmočeni ruši, da ji je konečno kri kapala od prstov. Strnadi in podgrivke zapuščale so svoja ležišča in z dolgozavlečenim čivkom odbegale v jutranji mrak. Vse je ostalo brezuspešno! Pred bornim človeškim bitjem, ki je tu klicalo Boga in vse svetnike na pomoč, zaplesala je krajina, kakor bi se bila napila najmočnejšega vina. Pred njenim pogledom plesala je reka, in plesale so še celo ognjene strele, ki so se spuščale temnemu Blegašu s temne brade. Jedna misel se ji je polastila cele duše: denar ti je uzet, in sedaj boš morala beračiti, stradati in ljudi usmiljenja prositi na stare dni!

Onemogle so ji duha moči in noč na okrog uselila se ji je tudi v trpečo dušo. Vihteč roke hitela je proti doli in uzdihovala:

Sedaj ti ostane še sama sliva; če ti še to uzamejo, potem nimaš nič, prav nič za stare dni! Oj ti preljubi sveti Valentin z Jabčega Brda, ohrani mi vsaj slivo!« —

Temo tiste noči hotel je Kočarjev Blaže za svoje namene uporabiti: prišel je s koškom in ostrobrušeno kosó na Fortunovo deteljišče. Nakosil si je bil že zelene detelje in že si je hotel košek napolniti z njo, kar je ugledal belo žensko, ki je po Kuclju navzdol prihajala ter njemu — ponočnemu tatu — grozila z roko. Polastila se ga je silna stiska, popustil je košek in koso na deteljišči ter pobegnil domu — pod odejo. Košek in kosa pa sta ga potem spravila na Loški grad, kjer je nekaj dni premišljeval o strahovih. Od tedaj je strašilo po Kuclju! Če je le šel pijanček v noči mimo — videl je belo žensko, plavajočo po skalinah. Treznim ljudem pa se ni več prikazovala, in Kočarjev Blaže bil je prvi in zadnji, ki jo je videl.

* * *

Jug je še neprestano bučal in vsakdo je bil vesel, če je ležal v gorki postelji.

»Mina!« zaklicala je Meta, dospevši zopet pod streho, »Mina, denar so mi uzeli. In tako lepo sem ga bila skrila pod brinje!«

Tu se je čudno smijala.

»Sedaj mi hočejo še slivo uzeti, ali te mi ne bodo, ho! ho! Sama je bom spravila.«

Lahno se je smijala in poiskala si sekiro v kotu. Potem pa je odšla godrnjaje po temnih stopnicah. Mino je bilo strah in stisnila je glavo pod odejo: ni mogla zaspati in ves čas je mislila samo na brinje po Kuclju.

Šarevec se je ravno v tistem hipu probudil, in zdelo se mu je, da poje sekira na tnalu. Ustal je in pomolil glavo skozi tesno okno:

»Meta, si ti?«

»Ne bodete mi je uzeli ne! ho! ho!« In zopet je pela sekira.

»Meta je!« dejal je Šarevec svoji ženi, »drva cepi. Ta žival se bo tudi ugnala od samega dela!«

Zunaj je pela sekira neprestano. Konečno se je nekaj z velikim hruščem podrlo.

»Skladavnica se ji je podrla!« govoril je Šarevec sam pri sebi. »Ne vem, čemu ne spi, ko vender še vse spi.« Zaspal je.

Drugo jutro pa je ležala na tnalu posekana sliva in izpod njenega vejevja izvlekli so mrtvo človeško truplo. Bila je Meta z razbito glavo. Posekano deblo padlo je bilo na njo ter ji tako v resnici postalo »poboljšek«, da ji ni treba bilo beračiti v starosti!

To je bilo gotovo revno življenje!

Belokranjske narodne pesmi.

(V Adlešičih zapisal Š.)

Јабука се у пољу зелена
Ни од ветра ни од сунца жарка,
Веч од туге лијене девојке,
Каж јо мајко за непаре даје.

За непаре, за њега Ивана,
Да ни за то знала ни ведала,
Док ји ниско друге поведале,
Ни је друге из села девојке,

На студенцу први води лајени:
Не ход'. Маре, за њега Ивана,
Тв бош нег'ва девета љубавца
Од његова меча зеленага.

Kada Mare k svojim gradom dojde.
 Još govori svoji stari majki:
 Ne dajte me za nega Ivana.
 Ja bom neg'va deveta ljubavca
 Od negova meča zelenega.
 Sad ti, Mare, drugo bit' ne more;
 Još ti nisi sedmatina bila.
 Da si vemu u čaši napišta.
 Kada Bog da, da večerek dojde,
 Po nju došla svatova gospoda.
 Kad je vode čez goro jalovo,
 Poletelo zverje nekaково.
 Poplašilo kobe i svatove.
 Zadel vенец за kито jalovo.
 Trgne I've britko sabljo svojo.
 Da će одесч kитицo jalovo.
 Na si ljubо по бијелом лицу.
 Всем је путем рожице тргала.
 Кај је својо крвицo остављала.
 Kada дојду к њеном' бедем' граду.
 Все сватови за stole седајо.
 Она пита за мехко постелко.
 Još му neg'ва говорила мајко:
 Ово, I've, дите моје драго.
 То је твоја девета ljubavca.
 Ниједна ти за stolove нече.
 Свака пита за мехко постелко.
 Još govori sestricи једини:
 Шечи, сестра, в писано коморо.
 Шечи гледат, кај ми дела ljubа.
 Шетала се в писано коморо.
 Хитро се је назад површила.
 Ово, I've, добро моје драго.
 Твоја ljubа все по крви плава.

Još govori I've младожењен:
 Ово си ми, сватеки старешина.
 Бдо ми боље меча ментовати.
 Ал' бит' вавек брез вијерне ljubе?
 Њему вели сватеки старешина:
 Боље си ти меча ментовати.
 Neg' бит' вавек брез вијерне ljubе.
 Мајко му га jako худо брани.
 Метнуо га на десно колено.
 На два га је тала преломно.
 Мртва мајко на земљачо паде.
 Шечи, сестра, в писано коморо.
 Шечи гледат, кај ми дела ljubа.
 Хитро се је назад површила.
 Твоја ljubа жуте ласе чеше.
 Богу хвала и недељи млади.
 Да сем се ја меча ментовао.
 Да ми моја ljubа оздравила!
 Лица Ане оудовила млади.
 Она има никдер никогара.
 Ван Швета, синка јединета.
 Još му вели neg'ва стара мајка:
 Ово, I've, дите моје драго.
 Себе жени ал' мене удаји.
 Престари сте за удати, мајко.
 Премлад сем ја за женит' јуначе.
 Ако ли ви ал' другачи неч'те.
 Оно вам је девет градов моје.
 В сваком граду по девет јунаков,
 Избер'те си, којега вам драго.
 Не избер'те Борјана јунака.
 Ја з Ворјаном в великом совраштво.
 Изабрала Борјана јунака.
 Još ни било ноци до полночи.

Слала га је за гору по воду.
 Ово, I've, дите моје драго.
 Вземи си ти ведро оковано.
 Силна ме је жеја достигнула.
 Шечу се ти за гору по воду.
 Узел I've ведро оковано.
 Шетал се је за гору по воду.
 Там је нашел Борјана јунака.
 Još govori Борјане јуначе:
 Точи, I've, водицо лајево!
 Точи, Борјан, ти си постарији!
 Тргне I've бритко саблjo својо.
 То Борјану одсјече главу.
 Наточил је крвице и водице.
 Несел је је своји стари мајки.
 Нате, мајко, крвице и водице.
 Борјану сем одсјекал главу.
 Зазивала изнад Сева Вила
 По имену Јуршиа Ивава.
 Никдо јој се в Севу не одива,
 Сама ljubа Јуршиа Севава.
 Она је је оштала лино:
 Кај би рада, изнад Сева Вила?
 Би ли рада хлеба бијетога.
 Ал' би рада винца рменега.
 Ал' би рада од Сева јунака?
 Ал' ја нечу тога нијенога.
 Само твоју черчицо једино.
 Не земљи ми черчице једине,
 Дати ч' ти толико ја злата.
 Колико ми черчица једино.
 Да ми Вила злата отимала.
 Всем би бубвам врхе позлатила,
 И бубвичем младим коренице.

Godec Janko.

Poljski spisal Henrik Sienkiewicz, preložil Fr. G.

Prišel je na svet bolehen, slab. Kumice, ki so se bile zbrale okolo postelje otročnice, majale so z glavami i radi matere i radi deteta. Kovačica Šimonova, ki je bila najmodrejša, začela je bolnico tolažiti:

— Le počakajte — dejala je — zapalila bom nad vami blagoslovljeno svečo; iz vas ne bode nič; kumica moja; treba se vam je pripravljati za oni svet in poslati po duhovnika, da vam odpusti vaše grehe.

Ba, deje druga — in dečka treba je takoj krstiti; on ne bode duhovnika pričakal, in, rečem vam, dobro bo, če bo krščen.

Tako govoreč, zapalila je blagoslovljeno svečo in uzemši dete pokropila ga je z vodo, da je začelo z očesi mežikati, ter govorila potem:

— Jaz te »krstim« v imenu Očeta in Sina in svetega Duha in ti dajem ime Janez, in zdaj, duša »krščanska«, idi, od koder si prišla. Amen!

Duša krščanska pa ni bila nikakor volje iti tija, od koder je prišla, ter ostaviti slabotnega telesa, temveč za-

čela je brcati z nogami tega telesa, kolikor je mogla, ter jokati, da si slabo in žalostno, da bi kdo mislil, kakor so govorile kume, da »mijavka mačka, ali kaj«.

Poslali so po duhovnika. Prišel je, storil svoje dolžnosti, odšel, in bolnici obrnilo se je na bolje. Črez teden dni šla je žena zopet na delo. Deček je jedva »visel« in »visel«. A v četrtem letu zakukala je kukavica nad streho. Popravil se je nekoliko, in s takim zdravjem priplazil se je do desetega leta.

Bil je jako suh in slok, z napetim trebuhom in upalima licema. Imel je konopljene, skoro bele lase, padajoče na jasne, izbuljene oči gledajoče v svet, kakor da bi bile uprte v kako neizmerno daljavo. Po zimi je sedeval ter tiho jokal od mraza in časih tudi od gladu, kedar mati ni imela ničesar utakniti ni v peč ni v lonec. Po leti hodil je v srajčici, prepasani s suknenim okrajkom in slamnikom, izpod katerega je leno pogledaval, stegajoč glavo v vis kakor tica. Mati, revna gostija, živeča z dné na dan kakor lastovica pod tujo streho, ljubila ga je morebiti po svoje, a pretepala ga je pogostoma ter ga

navadno imenovala »škrat«. V osmem letu hodil je že kot pastir za čredo, ali, če ni bilo v koči ničesar jesti, v gozd po gobe. Da ga ondi ni raztrgal kak volk, je pravo čudo božje.

Bistrega uma ni bil in kot pravi vaški otrok utikal je govoreč z ljudmi prst v usta. Ljudje si niso obetali, da se bo ohranil v življenju, a še manje, da bo kdaj delal majki veselje, ker za delo ni bil nikakor. Ne vemo, kako se je to zgodilo; na jedno stvar bil je ves mrtev, to je na godbo. Vedno jo je poslušal; ko pa je nekoliko dorasel, mislil ni o ničemer drugem nego o njej. Dogažalo se je, da se je, kadar je šel v gozd po gobe ali s tovariši po jagode, vračal brez jagod ter šepetal:

— Majka! kako je nekaj tako lepo v gozdu »sviralo!« Oj! oj!

A majka nato:

— Ti bom že jaz zasvirala, jaz! ne boj se!

In ob jednom svírala je s kuhlalnicó po njem. Deček je kričal, obetal, da ne bode več, a vendar je premišljeval, kako je tam v gozdu nekaj svíralo... Kaj? Jeli on morda vedel?... Jelke, bukve, breze, pinele, vse je igralo: ves gozd, in dosti je!...

Jek tudi... Na polju igrale so mu bilke, na vrtu pod kočó čivkali so vrabci, da so se višnje tresle. Na večer poslušal je vse glasove, kakeršni se čujó v vaseh, in trdno je bil uverjen, da vsa vas svíra. Če so ga poslali na delo, da bi gnoj kidal, svíral mu je zopet veter v vilah.

Zgodilo se je, da ga je zagledal jedenkrat nadzornik tako stoječega z razmršenimi lasmi in poslušajočega veter v lesenih vilah... Zagledal ga je ter odpasavši jermen priložil mu dober spomin. A kaj je to koristilo? Ljudje imenovali so ga: »Godec Janko!...« Pomladi popihal jo je večkrat z doma ter hodil delat piščalke k strugi. Po noči, kedar so jele žabe regljati, prepelice po lokah prepelikati, ko so petelini peli po plotovih, ni mogel spati, temveč je le poslušal, in Bog vedi, káko godbo je slišal v teh glasovih... V cerkev ga mati ni mogla jemati, kajti če so zabučale orglje ali če so zapele s sladkim glasom, prevlekla je megla dečkove oči tako, kakor da bi ne bile ustvarjene za ta svet...

Čuvaj, ki je hodil po noči po vasi, in da bi ne zaspal, prešteval zvezde na nebu, ali se pogovarjal s psi, videl je večkrat belo srajco Jankovo, premikajočo se v temi h krčmi. A vendar ni zahajal deček v krčmo, temveč le h krčmi. Tam sklonil se je k zidu in poslušal. Notri plesali so pari in včasih zakričal je kak mladeneč: »U-ha!« Čulo se je teptanje z nogami in zopet kak glas dekliča: »Kaj?« Gosle zvene so tiho:

»Będziem jedli, będziem pili,
Będziewa się weselili!«

in bas ponavljal je s trdim glasom: »Jak Bóg da! jak Bóg da!« Okna so svetila v jarkem svitu, in vsako bruno v krčmi je na videz drhtelo, pelo in svíralo, a Janko je poslušal!...

Koliko bi on dal za to, da bi mogel imeti take gosli, ki bi tenko igrale:

»Będziem jedli, będziem pili,
Będziewa się weselili!«

Take zveneče deske! Da, odkod naj jih dobí, kje delajo take? Da bi mu vsaj dovolili samo jedenkrat kaj takega v roke uzeti!... Bog obvaruj! Dovoljeno mu je bilo samo poslušati, in poslušal je tudi dotlej, dokler se ni za njim začul surovi glas nočnega stražnika:

— Ali mi ne pojdeš domu, ti škrat?!

Takoj odhitel je z bosimi nogami proti domu, a za njim hitel je v temoti glas gosli:

Będziem jedli, będziem pili,
Będziewa się weselili!

in resni glas basa: »Jak Bóg da! Jak Bóg da! Jak Bóg da!«

Kedar je mogel slišati gosli, bodisi ob žetvi ali na kaki veselici, bil je zanj velik praznik. Zlezel je potem za peč in po cele dneve ni ničesar izpregovoril, gledajoč kakor mačka iz teme z bliščječimi očmi. Potem napravil si je sam gosli iz deske in konjskih žim, a igrati niso hotele tako lepo kakor one v krčmi: brenčale so tiho, jako tiho, kakor kake mušice ali komarji. Svíral je vendar na njih od zore do mraka, dasi je zato dobil marsikatero brco in da je bil konečno podoben otolčenemu nezrelemu jabolku. A taka je bila pač njegova narava. Deček hujšal je vedno bolj in bolj, trebuh je imel vedno večji, lase vedno gostejše in oči vedno širje odprte, dasi najčesče s solzami zalite, lici pa in prsi upadale so mu vedno globje in globje...

V obče ni bil tak kakor drugi otroci; bil je preje kakor njegove deščene gosli, ki so jedva brenčale. Pred žetvijo je poleg tega umiral od gladu, kajti živel je z večine o surovi repi in o želji, da bi imel gosli.

A ta želja ni mu bila na dobro.

V dvoru imel je kočijaž gosli in igral je časih na nje o pozni uri, da bi ugajal služkinji. Janko priplazil se je včasih mej lopuhi do odprtih vrat jedilne sobe, da bi si jih ogledal. Visele so ravno vratom nasproti na steni, in deček je ondi pošiljal vso svojo dušo skozi oči k njim, kajti zdelo se mu je, da so zanj neka nedostopna sveta stvar, koje dotakniti se je nevreden, dasi so mu največja ljubav. A vendar si jih je želel. Hotel bi jih samo jedenkrat držati v roki, samo od blizu ogledati jih... Bedno, malo otročje srce drhtelo je o tej misli od sreče.

Neko noč ni bilo nikogar v jedilnici. Gospoda so davno odpotovali za mejo, dom bil je prazen, le kočijaž posedal je na drugi strani pri hišini. Janko, skrit mej lopuhi, gledal je že zdavna skozi odprte široke dveri na cilj vseh svojih želj. Mesec na nebu bil je ravno poln ter sijal svitlo skozi okno v jedilnico, odbijajoč je v podobni velikega, jasnega četverokotnika na nasprotni steni. Ta četverokotnik pa se je polagoma približal goslim ter jih konečno popolnoma osvetlil. Takoj bilo je v gosti temi videti, kakor da bi od njih odsevala sreberna svetloba. Posebno bila je obokana krivina tako močno osvetljena, da jo je Janko jedva mogel gledati. V tem blesku videti je bilo vse dovršeno: zakrivljene strani, strune in priviti ročaj. Ključi na njem svetili so se kakor kresnice in lok kakor srebern prot...

Ah! vse je bilo lepo in uprav čarobno; Janko gledal je vedno želneje. Sklonjen mej lopuhi, z lakti opt ob suhi koleni, z odprtimi ustmi gledal je in gledal. Zdaj

zadržaval ga je strah na mestu, zdaj ga je silila neka nepremožna želja naprej. Ali so bili to čari, ali kaj? . . . A gosli videti so bile v svetlobi, da se bližajo dečku, kakor bi plavale . . . Čari, istiniti čari! Mej tem zavél je veter, zašumela so tiho drevesa, zašepetali lopuhi in Janku zdelo se je, da sliši razločno: — Idi, Janko! v jedilnici ni nikogar . . . idi, Janko! . . .

Noč je bila svetla, jasna. V dvorskem vrtu začel je slavec peti in klicati zdaj tiho zdaj glasneje: »Idi, pojdi, uzemi!« Ponočni vran zakročil se je v tihem letu nad dečkovo glavo in zakričal: »Janko, ne! ne.« A vran je odletel, slavec pa je ostal in lopuhi mrmrali so še razločneje: »Nikogar ni tam!« Gosli zažarile so se znova . . .

Bleda, mala, shuljena postava pomaknila se je polagoma in oprezno naprej in v istem trenutku požvižgaval je slavec tiho: »Idi! pojdi! uzemi!« . . .

Bela srajca svetila se je vedno bliže jedilničnih dveri. Že je ne zakrivajo več črni lopuhi. Na pragu jedilnice čuje se naglo dihanje bolnih prsi dečkovih. Še trenotek, bela srajca je izginila in le jedna bosa nožica stoji še na pragu. Zaman preletavaš se še jedenkrat, ponočni vran ter kličeš: »ne! ne!« Janko je že v jedilnici.

Najedenkrat zaregljale so žabe v dvorskem vrtu, kakor da bi se bile prestrašile, a potem so utihnile. Slavec je prenehal požvižgavati in lopuhi mrmrati. Mej tem plazil se je Janko tiho in oprezno, a najedenkrat polastil se ga je strah. Mej lopuhi čutil se je kakor doma, kakor divja zver v goščavi, a zdaj bil je kakor divja zver v pasti. Kretanje njegovo postalo je naglo, dihanje kratko in sviščee, poleg tega bila je tema. Tih, poleten blisk, preletevši mej vzhodom in zahodom, osvetlil je še jedenkrat jedilnico in Janka na vseh štirih pred goslimi z glavo, uprto v vis. A blisk je ugasnil, mesec prestrl je oblak in ničesar več ni bilo videti ne slišati.

Za malo časa začul se je iz teme tih in jokajoč glas, kakor da bi se bil kdo neoprezno in naglo dotaknil strun . . .

Surov, zaspan glas, prihajajoč iz kota jedilnice, uprašal je jezno: — Kdo je?

Užigalka začela je migljati na steni, zasvetilo se je, in potem . . . O Bože! Začule so se kletve, udarci, jok dečka, uskliki: O! za Boga! lajanje psov, beganje luči za okni, nemir po vsem dvoru . . .

Drugi dan stal je ubogi Janko že pri sodišču pred sodnikom. Ali so ga imeli soditi kot tatu? . . . Gotovo. Sodnik in porotniki so ga gledali, kako je stal pred njimi s prstom v ustih, z izbuljenimi, plašnimi očmi, majhen, suh, zamazan, pobit, ne vedoč, kje je in kaj hočejo od njega. Kaj bi sodili tako revše, ki ima deset let in jedva na nogah stoji? Ali bi ga poslali v ječo, kali? . . . Konečno je vender treba imeti trohico usmiljenja z otroki. Naj ga uzame čuvaj, naj ga pretepe, da v drugo ne bi kradel, in reč je končana.

— Prav res!

Poklicali so Stacha, ki je bil čuvaj:

— Uzemi ga in daj mu čutiti!

Stach pokimal je s svojo glupo, zversko glavo, uzel Janka pod pazduho kakor mačka ter ga odnesel na gumno.

Deček ni ali vedel, kaj se godi, ali se je prestrašil, dosti da se oglasil ni z besedo, temveč je le gledal, kakor bi gledal tič. Ali on vé, kaj bodo storili z njim? Šele ko ga je na gumnu zgrabil Stach s pestjo, zagnal na tla in priuždignivši mu srajco zamahnil s palico, šele tedaj uskliknil je Janko:

— Mamica! in kedar ga je čuvaj udaril, klical je: »Mamica! mamica!« a vedno tiše, slabije, da je za nekim udarcem utihnilo dete in ni več klicalo mamice . . .

Uboge, razbite gosli! . . .

Ej glupi, hudobni Stach! kdo tako pretepava otroke? Ta je bil še tako majhen in slab in jedva živ.

Prišla je majka, uzela dečka, a morala ga je domov nesti . . . Drugi dan Janko ni ustal, a tretji dan na večer končal je mirno pod debelo plahto.

Lastavice cvrčale so na črešnji, ki je rasla ob oknu; pramen solca prihajal je skozi steklo in oblival z zlatim žarom razmršeno glavico dečkovo in lice, v katerem ni ostalo kapljice krvi. Ta pramen bila je stezica, po kateri je imela oditi mala duša dečkova. Dobro, da je vsaj v smrtnem trenutku odšla po široki solnčni cesti, kajti v življenju hodila je v istini po trnjevi. Mej tem oddahnile so si še jedenkrat suhe prsi in lice dečkovo bilo je, kakor da bi poslušal te vaške glasove, ki so prihajali skozi odprto okno. Bil je večer in dekleta, vračajoče se od sena, prepevale so: »Oj na zeleni trati!« od struge pa so prihajali glasovi piščalk. Janko poslušal je zadnjikrat, kako vas svira . . . Na plahti pri njem ležale so deščene njegove gosli.

Najedenkrat razjasnilo se je lice umirajočega dečka in z blednečih usten čulo se je uprašanje:

— »Mamica?«

— »Kaj je, sinček?« — uprašala je mati, katero so dušile solze.

— Mamica! Bog mi bo dal v nebesih prave gosli!

— Seveda, sinček, seveda! — odgovorila je majka; a dlje ni mogla govoriti, kajti najedenkrat prodrla je iz trdih njenih prsi nabirajoča se žalost. Le uskriknivši: »O Jezus, Jezus!« padla je z licem na skrinjo in začela jokati, kakor da bi bila izgubila pamet ali kakor človek, ki vidi, da ne iztrga smrti svoje ljubezni . . .

In res je ni iztrgala, kajti ko je uzdignivši se pogledala na otroka, bile so oči malega godca popolnoma odprte, a nepremične, lice resno, mračno in trdo. Solnčni pramen je tudi izginil . . .

Pokoj ti, Janko!

* * *

Drugi dan vrnili so se gospoda na dvor iz Italije ob jednom z gospodično in kavalirjem, ki se je ženil pri njej. Kavalir je govoril:

— Quel beau pays que l'Italie.

— In kako pleme umetnikov. On est heureux de chercher la-bas des talents et de les protéger . . . — dodala je gospodična.

Nad Jankom šumele so breze.

Pogled po slovanskem svetu.

Slovenske dežele.

Pro domo. — V poslednjem številki »Slovanove« bilo je priobčenih nekaj stavkov, ki so vzbujali nevoljo. Gotovo je, da jih je zapisal gospod pisatelj z najboljšim namenom; z namenom, da opozori merodajne kroge na spridenost in jih vzpodbode, da jo odpravijo. Res je pa tudi, da bi se v »Slovanu«, čegar namen je buditi v Slovencih ljubezen do vseh slovanskih bratov; v »Slovanu«, ki prihaja v roke mladini in ženstvu, ne bile smele priobčiti stvari, ki so namenjene zrelim možem v uvazevanje in premišljevanje. — Zato sva podpisana lastnika to prav iz srca obžalovala in namenila sva se ustaviti izdajanje lista. Le to, da so se takoj, ko se je izvedela ta nakana po Ljubljani, začeli oglašati važni glasovi za daljše izdajanje »Slovana« in ker so se tem glasovom pridružili tudi brez izjeme vsi prvi pisatelji slovenski, katere sva pismeno uprašala za sovét, odločilo naji je, da izdajava list še dalje. Moreva pa zagotoviti čitateljstvo »Slovanovo«, da bodeva odslej strogo pazila, da iz lista izostane vse, kar bi količkaj moglo protiviti se prvotnim nameram ustanovljenju.

V Ljubljani, dne 4. aprila 1887.

Iv. Hribar. dr. Ivan Tavčar.

Slavni Fran Ondříček ostavlja je našo belo Ljubljano, kjer si je s svojimi gosli pridobil srca vseh, ki so se udeležili njegovih koncertov. Na poziv »Dramatičnega društva« pohitel je rad v naše mesto in takisto rad je po prvem koncertu priredil še drugega v korist »Narodnemu domu« in je tako kot verni sin matere Slave položil na žrtvenik domoljubja in bratovske ljubezni svoje srce.

V naslednjih črticah podajemo kratek životopis umetnikov in opis obeh koncertov.

Fran Ondříček se je porodil dne 29. aprila 1859 na Hradčanih. Oče Josip bil je kapelnik neke glasbene družbe, ki je igrala po kavarnah in gostilnah. Zdaj igra oče prve gosli v češkem narodnem gledališču v Pragi. Fran je že kot sedemletni dečko igral tako izvrstno, da se je baš radi njega očetova družba najbolj prikupila praškemu občinstvu. Za mladega Frana ponočno igranje ni bilo baš mala težava, ker je bil slaboten in ker je moral po cele noči kot ud očetovega orkestra igrati po zadulhah kavarnah in gostilnah.

Toda mladega Frana, ki je bil najsijajnejša privlačna moč v očetovem orkestru, niso zadovoljevale prve lovorike; hrepenel je po dovršenju, katerega pa ni mogel doseči pri očetu. Ali teško mu je bilo zapustiti očeta z obilno rodbino, ker on je največ zaslužil. Naposled je bil vendar prisiljen izjaviti očetu, ko ga je premagala želja po popolnem izobraženju, da se bode pokončal, ako bi ga oviral v izobraževanju. Ulm, kritik »Bohemije«, ki je spoznal v Ondříčku nenavadni genij, posredoval je, in tako je mladi Fran prišel na praški konservatorij, na katerem je ostal tri leta. Profesor Benevic, zdanji ravnatelj temu zavodu, skrbel je za pomočke. Potem je priredil koncert, katerega se je udeležil tudi Wienerawski. S tem koncertom je opravičil Fran Ondříček vse nade. Njegovo igranje je tako oduševilo praškega veletržca Olivo, da si je izprosil poslati mladega umetnika na pariški konservatorij. Na tem zavodu je bil dve leti učenec Massartov. Po dovršenih naukih potoval je po Francoskem, v London, iz Londona je krenil na Dunaj; povsod je priredil koncerte, povsod so se mu divili in Fran Ondříček si je oslavljal svoje ime po vsej Evropi.

Takisto je naša bela Ljubljana imela priliko 15. marca zvečer v redutni dvorani diviti se enemu najslavnejših zdaj živečih virtuozov na goslih, g. Franu Ondříčku, sinu bratovskega nam naroda češkega in umetniku, o kojem se more reči, da je umetnik po božji milosti. Nesel in proslavil je ta izvoljenec božji svoje in ime

naroda slovanskega po celi omikani Evropi. Kjer je bil in kamor je prišel, povsod so ga slavili, kakor slavé le genija in umetnika vrste Ondříčkove. Prvi glasbeni kritiki in zvedenci in še celo taki, ki niso nam Slovonom kaj posebno pravični, priznali so in zjedini se v tem, da je Ondříček genij in izreden umetnik v svoji stroki, da mu ni najti skoro premca. Vsak, kdor ga je slišal 15. p. m. v redutni dvorani v koncertu, kateri je priredilo »Dramatično društvo«, in ga ni še popred kdaj slišal, pritrtil je gotovo rad in z naudušenjem v to razsodbo in slavo, katero mu priznava vse muzikalno razumništvo sedanjega veka. Dasiravno je bilo ta dan vreme jako neugodno, ker je zapalo nenavadno mnogo snega, vendar je bila redutna dvorana zvečer prenapolnjena z odličnim občinstvom, kamor ga je privabila slava nenavadnega umetnika. Hotela se je naužiti čarodejnih, v srce segajočih srebrnih glasov, katere umeje tako mojsterski izvablja lok genijalnega Ondříčka strunam svojih dragocenih gosli, ter zajedno tudi pokazati zvestemu in zavednemu sinu rodu slovanskega svoje divljenje in neomejene simpatije. Precej, ko je umetnik ta večer stopil na deske, pozdravilo ga je mnogobrojno občinstvo prav srčno ter izročil se mu je v imenu »Glasbene Matice« krasen lovorjev venec z jako ukusno vezanimi trakovi. Ni nam tu namen pisati obsirno muzikalno kritiko in analizo pojedinih točk, katere je obsegal koncertni razpored, saj so vse v muzikalnem svetu že bolj ali manj znane, razven Bruchovega koncerta za gosli v g-molu in pa Riesovega »Perpetuo mobile«, kateri dve točki sta bili za Ljubljano, če se ne motimo, vsaj za koncertno dvorano do zdaj še novi. Namesto Paganinijevega koncerta, kateri je po pomoti prišel v razpored, slišali smo od umetnika kot prvo točko Maks Bruchov koncert. Mislimo, da se ne motimo, ako stavimo to delo po njegovi veliki muzikalni vrednosti za Beethovnovim in Mendelssohnovim koncertom na jedno izmed prvih mest v stroki koncertov za gosli, in smo g. Ondříčku za to novost prav iz srca hvaležni. Občinstvo je burno odobravalo to točko in se je zadovoljilo še le, ko se je g. Ondříček nekolikokrat prikazal na deskah, da usprejme naudušeno pohvalo in zahvalo za redki užitek. »Slovanski plesi« Dvořákoví so znani že po vsem muzikalnem svetu in so mu prinesli veliko slave. Gosp. Ondříček priredil jih je za gosli s spremljevanjem klavirja. Če je ta skladba že v prvotni obliki imela povsod tako velikanski uspeh in utis, očarala nas je pa v priredbi Ondříčkovi. Ali on igra jo tudi s tako ognjevitostjo in občutkom, da nam se kar srce stresa. Ni nam moči popisati, kak utis je naredila igra te točke. Kot tretjo točko za gosli slišali smo Weniawskega »Legendo«, za njo pa Riesov »Perpetuo mobile«. Imeli smo priliko slišati »Legendo« že od mnogih jako spretnih goslarjev, ni nam pa potreba še omenjati, da v taki dovršenosti, kakor od g. Ondříčka, nismo še imeli prilike slišati. Utis, kateri je napravil z njo na nas, izginil nam ne bode nikdar iz srca in spomina. Človek ne vé, čemu bi se bolj čudil, ali čarobni lepoti glasov, katere izvablja umetnik svojemu instrumentu, ali globokemu razumu, s katerim se je uglobil v kompozicijo in nam jo podaje, ali dovršenosti, s katero z lahka premaguje vse in največje tehniške težkoče. Flageoletni toni, katere smo v tej in drugih točkah slišali ta večer, bili so čisti kot biseri in s tako sigurnostjo igrani, da človek še ne pomisli, kako lahko bi se mogel jeden ali drugi ton ponesrečiti. Vse mu teče tako gladko in sigurno, kakor bi kdo bisere nival. Ta gotovost in lahkost, s katero igra v najtežjih pologah instrumentovih, naj si bode že v širokem largu ali pa v hitrobežnih pasajah, presenečuje ter naučaje poslušalca z ugodnim ob-

čutkom, da se sme popolnoma udati užitku, brez vsakega strahu zastran premaganja tehniških težav. Njegovi trilerji od največjega fortissima pa do največjega pianissima v katerem se takorekoč izgublja le še v titrajoči dih, so čisti kot biseri in tako pravilni, kakor si jih more muzikalna simetrija le pomisliti. Kdor vé, kaj smo s tem rekli, ta je imel gotovo priliko v tej točki z nami vred diviti se in uživati v polni meri vso lepoto njegove dovršene igre. Riesov »Perpetuo mobile«, kateri je igral g. Ondříček za to kompozicijo, ima nakopičenih toliko tehniških težav od prve pa do zadnje note, da mu more kos biti le največja tehniška spretnost; kdor ga pa igra še v tako burnem tempu, kakor smo ga slišali od g. Ondříčka, in to še po toliko točkah na koncu koncertnega razporeda, ni čudo, ako obudi v občinstvu oduševljenje, kakeršnega ne slišimo vselej v koncertni dvorani. Sploh je bilo po vsaki točki toliko odobravanja in burnega ploskanja, da je umetnik dodal še dve točki, in sicer: Raffovo »Kavatino« in pa Schumannovo »Večerno pesem«, kateri je odigral jednako dovršeno, kakor vse prednje.

Teško bi nam bilo navesti vse lepote umetniškega igranja Ondříčkovega na goslih. V glavnih potezah pa bi si usojali njegovo igranje karakterizovati z besedami, da je njegov ton dovršen, okrogel in poln, lepozvočen v največjem fortissimu, kakor tudi v najnežnejšem pianissimu. Njegova dovršena tehnika ne pozna nikakeršnih težav, in ako se k temu pridruži še tudi umetniška njegova razumnost, združena z globokim občutkom in elegancijo v prednašanju, tedaj imamo pred seboj malo sliko umetniške individualnosti g. Ondříčka. G. Försterju ml. bila je častna in ne mala naloga spremljati mojstra pri njegovi igri na klavirju. G. Förster se je že popred uvel kot jako spreten in nadarjen pianist in mora se mu tudi sedaj priznati, da je častno rešil svojo nalogo.

Omeniti nam je še lepe skladbe Försterjeve: »Njena ni«, katero so peli točno in veliko pohvale od občinstva za to prejeli gg. Razinger, Přebil, Pucihar in Paternoster in tako na novo utrdili svoj stari glas. Na koncu naj omenimo še Arditijevega valčka »Govori!« kateri je pela ta večer gospica L. Današeva jako gladko in točno, za kar je prejela od občinstva burno odobravanje in pohvalo.

Drugi koncert g. Fr. Ondříčka na korist »Narodnemu domu« zbral je 18. marca v redutni dvorani zopet polno občinstva in občudovateljev slavnega umetnika, kateri je igral ta večer kot prvo točko Ernstov koncert za gosli v fis-molu. Menda ne rečemo preveč, ako trdimo, da je ta koncert za gosli morda najtežji v svoji stroki zaradi prevelikih tehniških teškoč. G. Ondříček premagal je zlahka vse teškoče. Oktavne dvojemke igral je v burnih begih s tako bravuro, zraven pa s tako čisto intonacijo, kakor more kak drugi umetnik komaj posamezne tone igrati. Druga točka za gosli bila je skladba Vieuxtempsov-a »Voix du coeur« in pa že iz prvega koncerta znani prekrasni Dvořák - Ondříčkovi »Slovanski plesi«, tretja pa Paganinijevi »Plesi čarovnic«. Ponavljati bi le morali vse, kar smo o igri tega umetnika izvestili že o prvem koncertu, ako bi hoteli tu še obširneje opisavati, kako je g. Ondříček igral vsako točko. Naj zadošča torej to, kar smo že o tem izvestili, in menda nam ni treba še posebe omeniti, da je naudušeno občinstvo slušalo s posebno pazljivostjo igranje vsake točke ter z burnim odobravanjem umetniku izraževalo svojo iskreno zahvalo in hvalo za izvanredni užitek. Po »Slovanskih plesih« in pa po »Plesih čarovnic« ni bilo odobravanju in slavoklicem konca ne kraja, kar je umetnika naklonilo, da je pridal Wieniawskega »Mazurek« in še par drugih kompozicij, med temi tudi pesem »Po jezeru«. Ali je mar čudo, ako poslušalcu zastaje dih, ko čuje igrati umetnika Dvořák - Ondříčkove »Slov. plese«? Saj jih igra s tako ognjevitostjo, kakor bi ulil v vsaki ton vso svojo gorečo dušo in kakor da bi hotel z njimi

risati v ognjenih barvah vso preteklost in sedanost slovanskega naroda, kateri ga imenuje s ponosom svojega sina. Kar nam igra v tej skladbi, to so strune njegovega srca in ne strune mrtvega instrumenta. V dodanem prelepem Mazurku Wieniawskega, kakor tudi v Paganinijevih radi posebnih teškoč proslulih »Plesih čarovnic«, nismo se mogli dovolj nadviti čistoti flageoletnih dvojemek v najsmelejših begih in v najtežjih pologah. Ne smemo pa o vseh umetniških prednostih in spretnostih pozabiti še enega posebno važnega faktorja, in to je mojstersko frazovanje Ondříčkovo. On vé, kaj igra, in zato je njegovo frazovanje vselej duhu skladbe primerno, jasno, polno živih barev in dramatične karakteristike. Naj omenimo še, da mu je bil tudi ta večer precej pri nastopu izročen krasen lovorjev venec z bogatimi trakovi. Ob enem pa izražamo še željo, da bi imeli skoro priliko, pozdraviti proslavljenega umetnika zopet med nami.

Kakor v prvem koncertu, spremljal je vse točke Ondříčkove na klavirju tudi ta večer g. Förster ml. jako spretno. Razven tega pa je igral na klavirju še sam Chopinovo balado v g-molu ter ž njo novič dokazal, da ima mnogo umetniškega daru in da ima v oblasti že sedaj jako znatno tehniko. Igranje njegovo je občinstvo živo odobravalo, kakor tudi pevska točka »Stanak« od Lisinskega, katero so peli gospodje: Razinger, Přebil, Pucihar in Paternoster jako lepo in s primerno barvitostjo. C.

Glasbena Matica. — Nedavno smo izvestili o lepih uspehih glasbene šole; naveli smo, kako ogromno število učenk in učencev obiskuje to šolo. Danes nam je še posebe pristaviti, da to število raste od dne do dne. Vse to, da mladina kar vre k pouku v glasbeno šolo, vse to nam je najsijajnejši dokaz, da ima naše občinstvo zaupanje v Glasbeno Matico, katero zaupanje zasluži naš glasbeni zavod po vsej pravici v vseh stanih našega mesta.

Veliko smo pričakovali, in rečemo odkritosrčno, mnogo smo zahtevali od koncerta Glasbene Matice, ki ga je napovedala na dan 25. marca t. l. Že lani so nas uverile javne izkušnje Glasbene Matice o lepem napredku in uspehu njenem, da smo res letos, ko je stopil na čelo glasbeni šoli izvrsten mož, g. prof. Gerbič, ki je preosnoval glasbeno šolo, smeli še več pričakovati.

Burno odobravanje mnogobrojnega občinstva (med katerim smo videli deželnega predsednika, deželnega glavarja, župana mesta ljubljanskega) je pač več vredno, nego zasmehljiva kritika protivnikov društva in šole. To ni bila navadna izkušnja, ampak velik koncert, katerega se ne bi bilo treba sramovati nobenemu društvu. Glasbena Matica predstavila nam je zadnjič svoje gojence v vseh glasbenih strokah, katere se goje v njenem zavodu. Posebno kar se tiče petja, naj izrečemo popolno priznanje g. prof. Gerbiču, ki je s svojo izvrstno učno metodo v tako kratkem času dosegel sijajne uspehe, takisto g. Janušovskemu kot izbornemu pedagogu v poučevanju na klavirju.

Kar se tiče posamičnih točk zadnjega koncerta, omeniti nam je najprvo, da je mali, s tujimi močmi pomnoženi orkester Mozartovo uverturo »Titus«, Eberhartovo »Večerno pesem«, spremljevanje k X. klavirskemu koncertu Mozartovemu in Mendelssohnovo popotnico iz »Athalia«, izvel točno, ognjevito in čisto. Posebno močno so vse te komade podpirali učenci in učenke s spremljevanjem klavirja.

Skladba učitelja za gosli, g. Eberharta, posnema Schumannove »Večerne pesmi«, ugajala je prav dobro. Kot solist na goslih nastopil je g. J. Kos z odlomkom iz Beriotove »Scène de ballet«. Njegovo igranje nam je dokaz nadarjenosti, dasi bi si marsičesa želeli, kar se tiče intonacije in duševnega izražanja.

Vse točke igranja na klavirju vršile so se skoz in skoz pravilno in na zadovoljstvo poslušalstva.

Učenke pričetnice igrale so osmoročno Schumannovo »Eccosaie« in Moszkowskega »Španske plese« zanesljivo, krepko in izrazito.

Mozartov X. koncert za dva klavirja, jedna iz najlepših klavirskih skladb, katere še doslej nismo javno čuli v Ljubljani, igrali sta gospici Lujiza in Anica Moosova tehniški gladko in veleizrazito gotovo na občno zadovoljnost vsakega poznavatelja Mozartovih skladb. Orkester spremljal ji je v vseh težkih točkah posebno dobro.

Kot spretnemu solistu na klavirju divili smo se že iz prejšnjih koncertov Glasbene Matice dobro poznanemu, darovitemu učencu g. Oskarju Devu. Kako lepo je napredoval, pokazal je, igrajoč iz glave tesniški vrlo teška komada: Weberjev »Momento capricioso« in Chopinovo polonezo v a-duru.

Kakor smo že v začetku omenili, bili smo jako zadovoljni na petje v zborih in samospelih, ki naj bi pričalo, koliko je dosegel s svojimi učenci g. prof. Gerbič.

Kot najsijajnejšo točko označiti nam je pesem »Ave Maria« za sopran in mezzosopran z ženskim zborom, s solom za gosli ter s spremljevanjem harmonija in klavirja.

Kar se tiče kontrapunkta umetno zložena skladba obudila nam je željo, da bi jo baš še kdaj čuli. Samospelva peli sta z nežnim, čistim glasom in občutkom gospici P. Götzljeva in T. Bučarjeva.

F. Abtov troglasni ženski zbor glasil se je prav lepo, čisto in nežno.

Zajčevega »Frankopana« pel je moški zbor, kakor zahteva skladba, krepko in odločno.

»Bučelarja«, novo skladbo Gerbičevo, pel je veliki zbor — blizo 150 gojencev — točno in skladno. Upamo, da najde ta dražestna, mladini namenjena skladba, radi svoje svežesti in izvornosti pot tudi v šolo.

Gospica L. Daneševa, slavnoznana že iz bivših koncertov, pela je veliko arijo iz 3. čina opere »Travijate«. Lahko bi nam kdo rekel, da nosimo vodo v morje, ako bi hoteli ponavljati vse one zaslužene pohvale, s katerimi je kritika velenadarjeno gospico že tolikrat obisipala in odlikovala ter jej po pravici prorokovala še lepo bodočnost.

Konečno naj se omenimo Kücknovega dvospelva »Burkarola«, kateri sta peli gospici Lujiza Moosova in Josipina Dolenčeva jako ljubeznjivo in čisto na občo zadovoljnost vsega občinstva. Obe dami imata nežen in izobrazen glas, in brez dvojbe imamo se od njih še mnogočemu nadejati, kajti za njihovo izobrazbo skrbi izvrsten učitelj.

S popolnim zadovoljstvom in po vsej pravici sme Glasbena Matica biti ponosna na ta krasni koncert, kateri je priredila sama s svojimi močmi in s svojo zaslugo. Zatorej vsa čast možem, ki so tako izborno izurili svoje gojence in v kratki dobi dosegli tako sijajne uspehe.

Velečestiti gospod Andrej Einspieler, ki ga je akad. društvo »Triglav« imenovalo za častnega uda, praznuje letos petdesetletnico svojega plodnosnega delovanja na časnikarskem polju in na političnem bojišču.

Jako lepo piše o g. And. Einspielerju v 4. številki »Vrtca« g. P. B., čegar sestavek podajemo i mi cenjenim čitateljem.

Andrej Einspieler (Svečan) je zagledal luč sveta 1813. l. v Svečah v rožni dolini na Koroškem, postal duhovnik in učitelj veronauka in slovenščine na celovski realki in je sedaj profesor v pokoju, konzistorijalni svētnik in trudoljubiv odbornik družbe sv. Mohorja, deželni poslanec in urednik »Mira«. — Einspieler se je že zgodaj unel in unemal druge za dično materinščino ter je bil mej prvimi budilci slovenskega naroda v tožnem Korotanu. Dopisaval in pisal je krepke članke v »Slovenijo«, sodeloval pri Janežičevi »Slov. bčeli« s poučnimi spisi o šolah in slovanski ideji (misli) in stal povsod

mej prvoboritelji slovenskimi v besedi in pismu. Ljubzen do slovenske mladine ga je napotila na izdavo »Slovskega prijatla«, ki ga je urejal in zakladal z jedernatimi sestavki in mnogo koristil z njim na probujo slovenskega učiteljstva in šole. In kar sem pisal zgoraj o »Slov. prijatlu«, to stoji v obili meri o Einspielerju. Kot urednik njegov si je nabral nevenljivih zaslug za slovensko cerkveno govorništvu. Spisal je tudi kratek, a jedernat in izvorno osnovan krščanski nauk. (Jedro katol. nauka 1873).

Iskra svobode, ki je uzplamtela 1848. l. na slovenskem obzorju, zatemnela je kmalu in neprijazen nam vladni absolutizem je dušil vsestranski razvoj slovenskega naroda vse desetletje tjā do 1860. l., ko nam je dal naš cesar novo ustavno vlado, kakeršna je še danes. In tedaj je stopil naš Einspieler zopet na politično polje in branil neustrašno kakor lev naše narodne pravice in svetinje in jih brani še danes kot štiriinšedesetleten starček. Potegoval se je za vero in narodnost v zborih in na taborih, poučeval na propovednici in na katedri, unemal in boril se za narodne svetinje v slovenskem in nemškem jeziku v slovenskih in neraških listih. Poleg tega, da je izdajal nemške liste v slovenskem duhu na pouk Nemcem (Stimmen aus Innerösterreich, Kärntnerblatt, Kärntner Volksstimmen), priobčeval obdobje, politične in poučne knjižure (Političen katekizem 1865, 1873), spravil je v džezl tudi takrat jedini slovenski politični list »Slovenec«, ki je izhajal v Celovcu po dvakrat, pozneje trikrat v tednu od 1865. l. do 1867. l. (25. aprila), ko je moral prenehati radi neprijazne tiskovne svobode. Ta izvrstni časopis v lepi slovenščini (in to je mnogo pri naših političnih listih) je branil krepko tedanja slovenska politična načela in težnje, urednik pa mu je bil Ivan Božič, naposled duhovni oskrbnik v Kortah na Koroškem († 1884), ki je dopisaval vsestranski v »Novice«, »Vedež« in drugod, ter je prevzel več del iz tujih literatur (Stric Tomaž, Kriton in apologija, Vodilo grešnikov I.).

V zadnjih časih (1882) je ustanovil še vedno čvrsti in pogumni Einspieler krvavo potrebn list »Mir«, ki izhaja po dvakrat na mesec v Celovcu in je že mnogo storil za probujo in zavedanje slovenskega naroda onkraj Karavank. Ta za priprosti narod jako izvrstno urejevani list odbija navale brezobzirnih nasprotnikov po domače, a krepko in neustrašno brani svetinje slovenskega naroda v tožnem Korotanu, kolikor jih še niso odnesli neprijazni vetrovi — — —

In ta neupogneni mož jeklenega značaja in trdnega upanja, ki dela že toliko let za blagostanje tlačenskega roda, ki vodi in se bori po levje za pravice in težnje ubogih Slovencev, ki je posvetil vse svoje burno življenje slovenskemu narodu, ta mož zasluži po vsej pravici imé »staroste koroških Slovencev«.

Občni zbor »Pisateljskega podpornega društva« bil je dne 2. aprila 1887 v ljubljanski čitalnici. Zbora so se udeležili udje še v precejšnjem številu. Otvorivši zbor predsednik g. dr. Josip Vošnjak, prečital je tajnik g. prof. Anton Raič svoje izvestje o društvenem delovanju leta 1886. Iz tega res točno in vestno sestavljenega izvestja tajnikovega naj podamo samo najglavnejše točke. Odbor je imel v preteklem letu 7 sej in je priredil 5 izletov (na Šmarno Goro, v Dol, Prevoje, Velče in Kranj). Vseh udov je brojilo društvo lani 165, kar je zares lepo število, in sicer 1 častnega uda (Davorina Trstenjaka), 8 ustanovnikov, 46 pravih udov in 110 podpornikov.

Po tajnikovem izvestju poprijel je za besedo društven blagajnik, podžupan naše bele Ljubljane g. Vas o Petričič, iz čegar strokovnjaškega izvestja smo razvideli na svoje veselje še precej ugodno denarno stanje našega društva.

Vse delovanje društveno je bilo v tem, da so se udje shajali vsak teden po enkrat zvečer v ljubljanski čitalnici. Na teh zabavnih večerih čital je kak ud ali pa

so se udje pogovarjali o kaki važnejši prikazni na polju slovanske književnosti. Društvenih predavanj bilo je 12. Čitali so tile gospodje: dr. Gregorič (o ženstvu), prof. Anton Raič (o Ungnadu), dr. Jos. Vošnjak (o vinu), prof. Orožen (o peresu), Anton Svetek (o spominih na bosensko okupacijo), prof. K. Pirec (o vožnji iz Bremna v Novi jork) in Zmagoslav Rohrman (o kupčiji z Nemci). Poleg teh zabavnih večerov priredilo je društvo »Trubarjev večer« (3. julija 1886) in banket (20. januarja 1887) na čast slovenskim poslancem deželnega zbora kranjskega.

Letos misli društvo prirediti izlet v Kamno Gorico, kjer se bode odkrila spominska plošča na domu nepozabnega rodoljuba dr. Lovra Tomana.

Marljivi odbor »Pisateljskega podpornega društva« skrbi tudi za to, da se postavi v Ljubljani dostojen spomenik prvemu slovenskemu pesniku Vodniku.

Konečno so bile volitve in v novi odbor so prišli per acclamationem gospoda: dr. Jos. Vošnjak (predsednik), Vaso Petričič (blagajnik), prof. Anton Raič (tajnik), Ivan Hribar, prof. Fr. Levec, prof. L. Pintar in Ivan Tomšič.

XXII. redni veliki zbor »Matiče Slovenske« bode v sredo 13. aprila 1887. leta ob 4. uri popoldne v dvorani ljubljanske čitalnice.

Slovensko gledališče. Gledališka predstava bila je dne 20. marca. Igral se je igrokaz »Zblaznela je« in vesela igra »Pes in mačka«. Potem je bilo zopet slovensko gledališče dne 27. marca na korist režiserju Dramatičnega društva, gospodu Ig. Borštniku. Predstavljal se je »Zmešnjava na zmešnjavo«, burka v 5. dejanjih, ki jo je preložil iz nemščine J. Cimperman. Igralci in igralki so izvršili svoje vloge izvrstno, na čelu njim g. Borštnik, ki ga je odlikovalo občinstvo z venci in glasnim priznavanjem. Z isto pohvalo nam je omeniti i ostalega igralnega osebja, gospic Zvonarjeve, Mat. Nigrinove, Giz. Nigrinove, gospodov: Kocelj, Danila in Slavka.

Gospod Anton Foerster ml., ki je spremljal na klavirju g. Frana Ondrička, zapustil je te dni Ljubljano in odšel na lipski konservatorij, kjer bode nadaljeval in dovršil svoje nauke. Mladi naš rojak, sin znanega skladatelja g. Antona Foersterja, je iskren Slovan, in mi želimo, da srečno dovrši svoje nauke in se potem vrne v našo domovino.

Solkanska čitalnica praznuje letos (po izvestju »Soče«) dvajsetletni obstoj svoj. Ista čitalnica ima jako pomenljivo zastavo od leta 1848. in jo misli slaviti prvo nedeljo meseca maja t. l. To zastavo je imela najprej narodna straža leta 1848., kateri je zapovedoval pokojni Matija Doljak. Potem je bila nekoliko časa v goriški čitalnici. Ko se je osnovala čitalnica v Solkanu, odnesli so jo na njeno prejšnje mesto. Zastava ima narodne barve na čisti svili.

»Slovensko učiteljsko društvo.« — V 6. števu v Mariboru izhajajočega »Popotnika« izprožil je dopisnik iz ormoškega okraja jako lepo misel, naj bi si vsi slovenski učitelji osnovali »Slovensko učiteljsko društvo« s sedežem v Ljubljani. Misel je lepa in vredna, da se je poprimejo vsi slovenski učitelji in da se tako združijo. Takovemu združenju ne nasprotuje nobena oblast.

Šolarske kuhinje. »Popotnik« je prinesel v 4. števu, dopis iz Ruš, v katerem pripoveduje, kako tam blagodejno deluje šolarska kuhinja zdaj že drugo leto. Vsak dan dobiva namreč tam do 60 ubogih otrok gorke goveje juhe pri mesarju g. Muletu. Ta kuhinja je oddaljenim otrokom neizmerna dobrot, a koristna tudi šoli, ker pospešuje redno obiskavanje šole bolj, nego kakeršnokoli sredstvo.

Brata Zupana, orgljarja v Kamni Gorici, slujeta med nami že kot dobra orgljarja. Na Primorskem, za druge kraje ne vemo, postavila sta že pet izbornih orgelj (na Livku, v Grgarju, na Grahovem, v Kaprivi in v Kredu),

kakor poroča g. D. Fajgelj v 14. števu. »Soče«. Opozarjajoč na delo obeh bratov, bodi nam dovoljeno izreči javno, da nas jako veseli, ko zapazimo kak napredek na kateremkoli polju narodnega dela.

Za Erjavčev spomenik in ustanovo nabral je do zdaj goriški odbor (glej Soče štev. 14.) 2175 gl. 14½ kr. — O ti priliki naj omenimo, da je beseda v Vipavi na spomin Franu Erjavcu bila krasna in da je vrli odbor dobil za Erjavčev spomenik in ustanovo 71 goldinarjev čistega dobička. — Dne 11. aprila pa priredi Kmečko bralno društvo v Šebreljah jednako besedo v korist Erjavčevega spomenika in ustanove.

Razpis častne nagrade za povest, namenjeno slovenski mladini. Razumniki vseh omikanih narodov paznim očesom motrijo razvoj tistega dela književnosti svoje, kateri je v prvi vrsti namenjen mlademu narastaju, ter vestno skrbé za to, da se mladini podajajo v roke po obliki in vsebini dovršene, čistim peresom in plemenitim srcem pisane zabavne in poučne knjige. Tudi v Slovencih se je že večkrat poudarjalo, kako potrebujemo mladini svoji primerne berila, in razna učiteljska in pedagogijska društva naša so večkrat ukrepala o tem in obravnavala uprašanje, kako bi se zadelala ta praznina v književnosti slovenski.

To uvidevši je znani rodoljub češki in prijatelj mladine slovenske, blagorodni gospod Ján Leg o v Pragi, po županu ljubljanskem podpisanimu odboru izročil

sedem cesarskih cekinov

v plemeniti namen, da ž njimi nagradi najboljšo povest, namenjeno slovenski mladini od dvanajstih let dalje.

Navedeni znesek sedmih cesarskih cekinov pa je samó častna nagrada, katera se izplača pisatelju povesti; vrhu tega gospod Ján Lego poskrbi še za to, da pisatelj nagrajene povesti prejme za spis svoj še navadni pisateljski honorar.

Pisatelj nam v svoji povesti naslikaj uzornega slovenskega mladeniča, odčenega z vsemi krščanskimi in državljanskimi vrlinami; od tiste dôbe, ko začne hoditi v šolo, sprémi ga do moških let, ko stopi v praktično življenje; opiši ga živo in plastično brez moralizovanja, da bode mlada duša, videča pred seboj junaka povesti, hrepenela po njegovem uzvišenem izgledu izpolnjevati vse dolžnosti, katere narod, cerkev in država zahtevajo od poštenega moža.

Ako pisatelj takšno životopisno povest postavi v zgodovinsko zanimiv čas ter njeno dejanje opré na take domače kraje, ki se odlikujejo po prirodni lepóti svoji, bode tem večja zasluga njegova.

Povest obsezaj šest tiskovnih pól male osmerke, natisnene z navadnimi garmondskimi črkami.

Rokopisi naj se pošiljajo do konca tekočega leta načelniku podpisanega odbora, kateri tudi povesti prisodi darilo ter pisatelju njenemu izroči častni honorar. V Ljubljani 1. aprila 1887.

Peter Grasselli,

župan ljubljanski,
načelnik.

Prof. Fr. Levec,

urednik »Ljubljanskega Zvona«
načelnikov namestnik.

Prof. Janez Gnjezda,

predsednik družbe katoliških rokodelskih pomočnikov.

Ivan Tomšič,

e. k. v. učiteljski učitelj in urednik »Vrtčev«.

»Profesor A. Trstenjakove slovnice neznatelj«, tako se je podpisal neki gospod, ki trdi v 67. številki »Slovenca«, da je po pravilu dosedanjih slovnice slovenskih od glagola otrpniti trpni deležnik otrpnen po drugi vrsti ali otrpjen po četrti vrsti. Zadnjič smo omenili, da to ni prav, in danes hočemo svojo trditev kratko dokazati.

Kdor se uči samo pregiboslovja, a ne skladnje, pogodi teško pravo pot. Pisatelj mora tudi pomisliti, ali mu sme in more ta ali ona oblika rabiti. Tako bi bilo

n. pr. po slovniških pravilih povse prav, ako naredimo od glagolov: zmrznoti, usahnoti, kihnoti, ozeleneti, trenoti, trpne deležnike: zmrznen, usahnen, kihnen, ozelenen, trenen. Vender pa to ni prav, ker moramo vedeti, da imajo samo prehodni glagoli trpne deležnike, neprehodni pa ne. To je pravilo, le redke so izjeme: uležano blago, usedeno mleko; toda te izjeme ne morejo nikakor podreti pravila. Potemtakem je prav »dvignen«, ker je dvigniti prehodni glagol, a ni prav »otrpuen«, ker je otrpniti neprehoden glagol.

Nadalje je treba vedeti in pomisliti, da glagoli, ki izražajo trpni položaj ali v obče kako stanje, nimajo trpnega deležnika, ker že njih tvorni deležnik označuje trpni položaj. Slovenski pisatelji, vsaj slabši, pišo sicer še danes: zmrznena, usahnela zemlja, osupnen človek, in še več takovih nepravilnosti. Ali njih slabe pisave ne posnemajmo! Posnemajmo tiste pisatelje, kateri pišo pravilno: zmrzla, usahla zemlja, osupel človek. Mislimo, da nam se ni treba še posebe sklicavati na Miklošiča in Levstika, katera nas o tem korenito poučujeta; razmišljajmo nekoliko sami in spoznali bomo, kaj je prav. Vsi boljši pisatelji pišo: uvel, usahel, osupel, nikakor pa ne: uvenen, usahnen, osupnen, ker ti trpni deležniki so sicer, kakor smo že rekli, slovnično pravilni, a nezmisel v skladnji. Naravno je torej, da i glagol »otrpnoti, otrpniti« (stsl. *отрпнати*, *obtorpere*, rad. *трпн*) ne more imeti, ker že v tvornih oblikah označuje trpni položaj, trpnega deležnika. Nadalje imajo glagoli te vrste tvorni deležnik iz čistega korena, v tem slučaju glagol otrpnoti (otrpniti), čisti koren: trp, ima torej tvorni deležnik: *otrpe/-la,-lo*. (Prim. blg. *otrpnula*, Mikl. *Lexicon*.) Pišimo torej: otrpli udje, otrple roke, kakor tudi pišemo: onemogel človek, ogorelo lice i. dr., ker je tako jedino pravilno.

To so stvarni razlogi, s katerimi smo dokazali, da 1. glagol otrpnoti (otrpniti) ne more imeti trpnega deležnika, ker je a) glagol neprehoden, in sicer še takov, b) ki že v tvornih oblikah izraža trpni položaj, in 2. da je torej namesto trpnega deležnika rabiti tvorni deležnik: *otrpe/-*, a ne niti *otrpuen* niti *otrpujen*.

S tem je naša stvarna pravda končana.

KNJIŽEVNOST

V 25. številki političnega časnika »Südsteirische Post« začel je priobčevati g. Bogomil Krek, sin našega slavnega rojaka g. prof. dr. Gr. Kreka, nemški prevod »Mein Sohn« znane novele g. dr. Ivana Tavčarja.

»Sveta maša« za mešani zbor se spremljavo orgel zložil in prečastitemu gospodu (čemu dvakrat gospodu? uredništvo) Francu Hovarju, župniku udano poklonil Janez Laharnar, organist na Št. Viški gori. Založil skladatelj. Tiskali J. Blasnikovi (bil bi že tudi čas, da bi se Blasnikovi nasledniki modernizovali v Blasnikove) nasledniki v Ljubljani, 1887. Cena 50 kr. Priporočajo to »Sv. mašo«, naznanjamo, da jo ima na prodaj sam skladatelj (p. Tomič).

»Slovanska pesem«, zložil Jos. Stritar. To je najnovejša pesem Stritarjeva, priobčena v 65. številki »Slov. Naroda«. Pesnik jo je zložil za »Slovansko pevsko društvo na Dunaju«, katero praznuje letos meseca maja svojo petindvajsetletnico. Uglasbil pa jo je slavnoznanj dr. Benjamin Ipavec.

»Srce« slavnega italijanskega pisatelja de Amicis, katero je izšlo ne samo na Laškem, ampak i na laškem

že v 45. izdaji, dobodemo tudi v slovenskem prevodu. »Cuore« je prevedeno na srbski jezik, na slovenski je prelagala neki ud »Slovenskega kluba na Dunaju«.

»Slovenski klub na Dunaju« sklenil je preustrojiti se v društvo, kateremu bode namen gojiti društveno življenje med dunajskimi Slovenci ter podpirati tudi revne slovenske velikošolce na Dunaju. V odboru, ki izdeluje pravila slovenskemu društvu, so tile gospodje: Navratil, Šuklje, dr. Ferjančič, Pukl in Ciperle.

»Cvetje« z vrtov sv. Frančiška, časopis za verno slovensko ljudstvo, ki ga urejuje in izdaje P. Stanislav Škrabec, mašnik frančiškanskega reda na Kostanjevici pri Gorici, zvršil je ravnokar svoj VI. tečaj. Opravništvo »Cvetja« vabi na naročbo VII. tečaja, katerega 1. zvezek izide po veliki noči, in prosi čislane bravce svoje, naj blagovoljno pošljejo naročnino, ki ostane, kakor je bila do zdaj, 70 kr. za cel tečaj, to je 12. zvezkov. »Cvetje« je namenjeno vernemu ljudstvu slovenskemu ter je po svoji izborni vsebini vsega priporočila vredno.

Stritarjeva dela kupila je tvrdka Kleinmayer & Bamberg v Ljubljani za 2000 gld. Kakor znano, ponudil je naš slavni pesnik svoja dela (čez 100 pol) »Matici Slovenski«, a ona jih je odklonila! V narodnogospodarskem obziru je to velika izguba za Slovence. Tvrdka Kleinmayer & Bamberg bode izdajala rečena dela v zvezkih po 25 kr.

Tudi v mrtvem Mariboru jelo je kliti narodno društveno življenje. V tamkajšnji čitalnici, o kateri še komaj vemo, da je na svetu, ker malo čujemo o njej, jeli so se zbirati obilneje in češče naši rojaki. A da bi jim prijateljski shodi bili prijetnejši, prireja čitalnica društvena predavanja. Prvo predavanje je imel stolni vikar g. Anton Borsečnik: O posebnostih imenitnih mož; dne 20. marca je predaval g. Ivan Fon: »O zaslugah duhovščine za slovensko književnost«, posebno naglašujoč književne zasluge naših odličnih duhovnikov Davorina Trstenjaka, Simona Gregorčiča in Gorazda. (O enakem predmetu je pisal J. Lego v Jelinkovem »Slovanskem sborniku«.) Dne 27. marca je čital g. dr. Sernec: »O družini, o pogojih in uplivih na nje življenje«. Dne 2. aprila je bilo zadnje predavanje v mariborski čitalnici; čital je g. prof. J. Košan: »O stanju ženstva v slovenskih epskih narodnih pesnih.«

Gospod profesor Ivan Šubič imel je dne 27. marca t. l. javno predavanje »O vodi in vodovodih s posebnim ozirom na ljubljanske razmere«. Predavanje je bilo v vsakem oziru zanimljivo in temeljito.

Gospod prof. Anton Šantel bode predaval dne 9. aprila t. l. o telefonu v goriški čitalnici.

»Letno poročilo telovadnega društva Sokol v Ljubljani za društveno dobo od 1. januarja 1886. do 31. decembra 1886. V Ljubljani 1887.« Želeli bi, naj bi društva izdajala svoja poročila o novem letu, a ne tako pozno, na konec marca! »Sokol« je imel 213 podpornih in izvršujočih udov, v gotovini pa denarja 1681 gld. 40 kr. Sokol je o vsaki narodni priliki pokazal, kako zna ceniti in spoštovati narodne svetinje, zato i zasluhuje popolnoma simpatije vseh stanov našega naroda.

»Svojim volilcem!« tako se zove brošira, obsegajoča IV + 30 strani, ki jo je spisal, izdal in založil deželni poslanec goriški, g. dr. Aleksij Rojic. Tiskal pa jo je Šeber v Postojini. — V ti broširi podaje in razlaga nam pisatelj znano interpelacijo od 10. januarja 1887 v deželnem zboru goriškem, katero je bil prepreden utemeljiti in izročiti. Interpelacija se tiče bolnišnice in norišnice usmiljenih bratov v Gorici.

Ostali slovanski svet.

† Laza Nančič, srpski književnik, novinar, sourednik »Zastave«. Zastava broj 41. prinaša na čelu lista žalostno vest, da je umrl vrli rodoljub in pisatelj Laza

Nančič. — Laza Nančič se je porodil v Vršču, l. 1854. Medicinske nauke je zvršil na Dunaju in v Gradcu.

Od knjig, katere je napisal Laza Nančič, beležimo

ove: 1) Ekonomsko i politično stanje Srba u Ugarskoj, 2) Pred budapeštansku konferenciju, 3) Gjakov Vrh, trije zvezki pripovedek, 4) Na Miletičevom studentu, 5) Kako da udesimo rad? in 6) Odgovor na Politovu brošuru.

Največ je deloval na »Srpstvu« i »Zastavi«. »Srpstvo« je izhajalo v Vršču od l. 1882. do l. 1885. Kot novinar moral je mnogo pretrpeti; bil je trikrat zaprt. Obujal je srbsko mladino na zložno delovanje. Naničič spada med najzaslužnejše Srbe takraj Save. Včelnaja mu pamjat!

V Ameriki (Buenos Ayres) umrl je te dni dr. Griz. Bortolaci, sin najstarejše plemiške rodbine v Zadru. Bortolaci je zvršil v Padovi medicinske nauke. L. 1866. je odšel z Italijani na Vis, zbok česar se odpravi v svobodno Ameriko, ker se domu ni smel vrniti. Bil je iskren Slovan in je povsod deloval za slovansko misel. Bil je predsednik društva »Narodne slavjanske čitaonice spava juči lav« in urednik lista »Iskre slavjanske slobode«. Bil je na glasu učenjak. Prsi sta mu krasila križ črnogorski Danila I. in italijanske krone.

† **Józef Ignacy Kraszewski.** Nenadomestno izgubo oplakuje danes majka Slava; jeden največjih in najslavnejših pisateljev slovanskih, da vse izobražene Evrope, izdahnili so svojo veliko dušo, umrl je dne 19. marca t. l. v Genevi poljski pesnik in pisatelj Józef Ignacy Kraszewski. Prinašajoč i mi to žalostno vest čitateljem svojim, izjavljamo, da nam radi tesnega prostora ni moči že danes priobčiti životopisa slavnega pokojnika, in zato naznanjamo, da ga prinesemo prihodnjič. — Józefu Ignacu Kraszewskemu včelnaja pamjat!

Nizozemski kralj Viljem III. podaril je ruskemu Imperatoru domik, kjer je žil Peter Veliki, ko je tesaril pod imenom »mistra Pitra« v Holandiji. Domik je ohranjen v svojem prvonačelnem vidu i pokazuje nagledne sledove delavnega življenja velikega preobrazovatelja velike Rusije. Domik je izdelan od lesa, no okolo njega je pozneje velika kneginja Ana Pavlovna, nizozemska kraljica in sestra Imperatorov Aleksandra I. in Nikolaja I., dala sezidati kameneni dom, ki bi imel štiti dragoceni zgodovinski pametnik. Ruski poslanik pri nizozemskem dvoru, grof Kapnist, preuzel je kot zastopnik ruskega Carja, notarijalno domik v lastnino svojega gosudarja.

Nedaleč od Simferopola v Krimu so nedavno odkrili starodavno pokopališče. Vsaka mogila je nekakov kameneni zaboj, četiri kamnate plošče opuščene so v zemljo na 1 meter, na kamnato podlago, i to prostranstvo je na vrhu pokrito kamnato ploščo, ki teži 200 pudov (okolo 70 kilogramov). Pri razkopki našli so sprva ovčje kosti, potem človeške. Očividno, da so ovce ali ovna prinašali v žrtvo pokojniku. No nijednega skeleta ali črepinje človeške celih niso našli. Ko so prosejali zemljo v mogilah, našli so v vsaki kamnati nakonečnik strele (puščice), potem bronzov nakonečnik strele, steklene jagode za ukrašenje vrata, nekatere iz njih so piramidalne; daljše jantarne jagode, ukrašenja iz takozvanega egiptskega testa in medni prstenj. Vse te reči govore, da so to mogile drevnjih — Skitov.

Slovanski seminar na dunajskem vseučilišču bode vender ustanovljen. Za slovanske akademike je to velika pridobitev in korist.

Slovansko literarno društvo snujejo velikošolci na univerzi graški. Namen društvu bode, da krepí vezi, ki spajajo v Gradcu bivajoče slovanske akademike, seznanja svoje ude z raznimi predavanji o težnjah in položajih vseh slovanskih plemen ter izda po možnosti vsako leto slovansk almanah. Osnovalni odbor, v koji je odposlalo vsako slovansko društvo po dva zastopnika (Slovence zastopata gg. stud. med. Josip Rakež in stud. iur. Bogomil Krek) bo še v teku velikonočnih počitnic oskrbel vse potrebno, da se društvo že početkom poletnega tečaja uživotvori.

Razstava umetniške družbe na Dunaju. Naslednjim vrsticam namen ne bodi govoriti v obče o slikah in

kipih sploh, kateri so sedaj razstavljeni na redni razstavi umetniške družbe na Dunaju; nas zanima samo to, kako in v kateri meri so na ti razstavi zastopani Slovani. Ko smo zvedeli, da hoče slavni Matejko dunajskemu občinstvu razkazati najnovejša dela svoja, dvojili nismo niti trenotek, da bodo po njegovih delih Slovani gotovo vredno in dostojno zastopani. On pa je sedaj i jedini slovanski slikar, ki se nam na tej razstavi predočuje sè svojimi slikami.

V separadni večerni razstavi, o umetelni razsvetljavi, kaže nam Matejko najnovejše umotvore svoje, dve velikanski sliki. Prva večja predočuje nam devico orlansko na potu v Rheims h kraljevemu venčanju. To toliko že premlačeno snov porabil je mojster izvorno; zvezal je v njej realitiko z verskim idealizmom. Energična devica na okrašenem konju, v bliščečem oklepu, z belo zastavo, zre zamaknena v nebo na tri angelje, ki ji kažejo pot; krasni kerub vojevitnega obraza z žarečim mečem je prvi, na desni mu stoji genij z atributi miru, na levi idejalno lep angelj, podajajoč devici limbarjev cvet. To je glavni in tudi najboljši del velikanske kompozicije; vse drugo je slabo nameščeno; veliko reči brez vse zračne perspektive, kar je žal zakrivilo slabo, kratkovidno oko mojstra, čegar luč vedno bolj umira, da mu ni več moči tako velikanskega dela od daleč pregledati. Celo orjaško platno mrgoli slik, koje so vse dovršene slikane; spredaj glasniki na konjih, vojaki z bakljami, naudušeno ljudstvo, kralj Karol VII. s spremstvom, vse to se gnete in tare okolo device, da človek res ne ve, kam in kaj bi si najprvo pogledal. Kolorit je izvoren Matejkov, razsvetljava jako efektna, cela slika pa bolj dekorativna, nego zgodovinskega pomena. Za nas bolj zanimljiva je druga mnogo manjša, a tudi mnogo boljša slika Matejkova, iz slavjanske zgodovine. To je pravi Matejko, tu je doma. Snov iz kazaškega življenja 17. stoletja je divjeromantična. V tihi noči, na čarobno, po polni luni razsvetljeni planjavi ukrajinski prorokuje zadnji-krat stari umirajoči junak Vernyhora svojim tovarišem o strašnih bojih i veliki slavi kazaški; težavno že podpira mlajši kazak trudno njegovo telo, na starem karakterističnem obrazu utisnila mu je že bleđa smrt svoje znamenje. Krasna deva mu sloni na kolenih, na drugi strani pa zapisuje siromašni žlahčič poljski, kateri se je pridružil svobodnim kazakom, zadnje njegove besede, od vseh strani hité kazaki, pravi Matejkovi tipi, skupaj, da še enkrat čujejo starca. Posebno dobro je pogodil mojster čut v sliki; človek res misli, da diše svobodni zrak planjavski. In kako poetično je zavil umetnik tragično usodo v čaroben lunin svit, s temnimi njenimi sencami. Ta slika je, tako se sodi splošno v umetniških krogih, jedna najboljših in najlepših Matejkovih.

Na redni dnevni razstavi, na kiparskem oddelku, zauzema med kiparskimi izdelki delo našega nadepolnega, mladega kiparja Alojzija Ganglja, doprsni kip v gipsu, portret prof. Šukljeta, jako odlično mesto. Že lani bili so na šolski razstavi njegovi po naravi modelovani doprsni kipi najboljši v celi šoli prof. Hellmerja, a poznala se jim je še ona šolska tišina, ki znači dela pričetnikov. Kako se je mladi, zdaj še le drugo leto na umetniški akademiji učeči se umetnik otresel teh okov, kaže nam izvanredno delo, katero je po višjem nasvetu sedaj razstavil. Načrt je povse realističen, tehnika jako marljiva in izvrstna, vsi deli glave jako lepo modelovani, posebno so partije okolo oči jako žive in karakteristične, usta in pa poteze okolo ust kažejo veliko energijo. — Umetnik ni samo navadno posnel obličja, ampak je mrtvemu materijalu udahnil življenje i značaj, kar znači lep talent. Ta kip je na vso čast svojemu ustvaritelju, in v imenu kiparstva in slovenske umetnosti želeli je, da bi nas mladi umetnik skoro zopet razveselil s kakim novim umotvorom.

Jos. Gustin.

POGLED NA SLOVANSKE KNJIŽEVNOSTI.

„Ново доба“ komedija Milutina J. Hljéca. Ponatis iz „Стражилова“. To komedijo je nagradila »Matica Srpska«.

„Историја српске књижевности“, prevel nepoznan pisatelj po znani knjigi Pypinovi. Izide v tiskarni Koste Čendesa v Nišu. — Razven Jagićeve in Novakovićeve knjige nimajo Srbi danes knjige te stroke ni za šolo ni za narod. V dobri čas spomnila se je »Matica Srpska« ter je razpisala nagrado za knjigo „Историја српске књижевности за народ и школу“. (Nagrada 100 dukatov.)

»Stražilovo« prineslo je v 8. broju sliko srbskega pripovedovalca Laze K. Lazarevića.

Znani ruski beletrist in dramatik P. Boborykin slavil je 22. januarja (p. n.) petindvajsetletnico svojega književnega delovanja. Lani je Boborykin v listu »Věstnik Evropy« priobčil krasen roman »Iz novyh«.

Iz ruskih pisateljic, kateri sta se lani najbolj odlikovali, sta M. Krestovskaja in komtesa Lydija Rostopčičin. Prva je spisala in priobčila v Russkem Věstniku roman »Pomladansko nevihto«, a druga v istem časopisu »Pala je zvezda«.

„Немања“ zove se nova drama, ki se je predstavljala dne 6. marca t. l. prvič v narodnem gledališču v Belem Gradu. S početka se je mislilo, da je to dramo osnoval sam srbski kralj Milan, kar pa ni res, kajti po predstavi se je pokazal na odru režiser belogradskega gledališča, g. Miloš Cvietič, ter je izjavil, da je on pisatelj rečene drame. Kakor javljajo listi, sprejelo je občinstvo dramo z velikim oduševljenjem.

V Novi Ustavnosti (Beli Grad) čitamo, da se Andrija Matič, bivši profesor, a zdaj sprovodnik, priporoča za učitelja nemškega in francoskega jezika in naznanja svojim rojakom, da bo nadaljeval svojo slovnico francoskega jezika. Zares srečna dežela, ki ima tako učene sprovodnike! Kakor znano, odstranil je že kralj Milan precej učiteljev, kateri so se količkaj čutili Slovane. »Društvo sv. Save« ki je podobno družbi sv. Cirila in Metoda, osnovano v Belem Gradu, zabredlo je baje v politiko, in sicer v protirusko politiko.

G. Šandoru Ksaverju Gjalskemu prisodila je zagrebška »Prva hrvatska šteditnica« 300 gld. nagrade za njegov roman »Tri noći«, ki je izhajal lani v Vienu in je sedaj še posebe natisnen.

»Рецимо кой.« Prozborio dr. Mih. Polit-Desančić. U Novom Sadu. Parna štamparija M. Dimitrijevića 1877. Cena 40 nov. Znani rodoljub govori v tej knjigi o dogodkih na iztoku, o naši (srbski) politični borbi v Ogrski in Trojednici, o Kikindskem programu, o srbski avtonomiji in hijerarhiji, o novi omladini in o tem, kaj je Srbom treba storiti.

»Narodni List« v Zadru praznoval je dne 1. marca t. l. petindvajsetletnico svojega obstoja. »Nar. List« je organ narodne stranke v Dalmaciji in si je pridobil za Hrvate neprecenljivih zaslug. Imel je do zdaj šest urednikov. Zdag ga ureja J. Biankini.

»Смилени сичи« Jovana Boškovića u osam svezaka. Svezka I. o srpskom jeziku. Štamparija kraljevine Srbije. Beograd. 1887. — Ivan Bošković praznoval je te zime petindvajsetletnico svojega književnega delovanja. Opao prinesel je letos Boškovićevo biografijo; Aleksander Sandić je priobčil obširen članek o njem v »Нечену« (zadnja številka lanskega leta), a znani strokovnjak Jovan Živanović ocenjuje I. zvezek Boškovićeve del v 11. broju »Стражилова«, kjer se nahaja na čelu lista i slika tega znamenitega književnika srbskega. Kogar za-

nima zvedeti, kako sta uplivala italijanski in nemški jezik na srbsčino, naj poseže po Boškovićeve delih, v katerih bode i Slovenec marsikaj našel, kako je treba čisti jezik pisati.

— Neki g. Émile Ferriès napisal je knjigo, v zelo druželjubnem k Rusiji duhu, ki podaje množico dokumentov iz raznih »sinjih i želtih knjig«, ki so zanimljivi človeku, ki takih »pisanih« knjig nima prilike čitati. Zove se »La Russie politique et diplomatique«. No kar se tiče notranjega življenja Rusije, to se vidi v nazvani knjigi Ferrièsa izvestno francosko lehkomislije in teško je uganiti, odkod je pisatelj zajel razne »podrobnosti«, ki se čitajo z veliko koristjo takrat, ko na človeka napada ruska »hondrà i skuka«; kajti najmračnejši človek bode hohotal, kadar pročita, da je Nikolaj I. oddal za razprostranjenje nihilističnega učenja 70.000 universitet-skih i licejskih studentov; no ob enem veseli Francoz govori, da je še le car Aleksander ustanovil v Rusiji vseučilišča, in sicer devet. Dalje piše, ko se je oglasil 1874. l. zakon o vseobči vojni službi, da je bežalo v Turčijo pol-drugi milijon novobrancev. Seveda, ako bodo »Evropejci« iz takih knjig učili se poznavati Rusijo, poznali je še dolgo ne bodo.

— V Parizu se je pojavilo novo perijodično izdanje, kateremu namen je zblížiti Francijo z Rusijo. Glavni spisi te »Correspondance Moscovite« so posvečeni bolgarskemu uprašnju, ruski borzi in železnici čez Sibir in Srednjo Azijo k tihemu oceanu. Posebno mejnarodno značenje pripisuje se tej železnici, i general Bogdanovič, kateri je sestavil projekt, primerja se Lessepsu; govori se, da bi ta železnica imela gromadno značenje i za Francijo, kar seveda je pripisati zelo goreči francoski meči. Želeti je novemu listu mnogo sočustva, kajti on lahko sposobstvuje bolje tesnemu zblíženiju dveh narodov, ki imata enake želje i težnje in enake — sovrage: germansko i anglosaksonsko pleme; no želeti bi tudi bilo, da bi že kdaj za granico prestali zvati Ruse »Moscovite«; kar je naravno v ustih Nemca i Poljaka, ki imenom »Moskal« i »der Moskovite« roga Ruse, ne zvoči lepo v ustih Francoza.

Profesor Aleksander Borodin, jeden najnadarjenjih skladateljev ruskih, umrl je 27. februvarja t. l. v Petrogradu.

Dostojevskega roman: »Greh in kazen« izšel je v nemškem prevodu zdaj že v drugem izdanju. Nemška kritika ne more tega romana dosti prehvaliti. Takisto je izšel v nemškem prevodu Dostojevskega roman: »Siromašni ljudje«.

LISTNICA.

Zaradi premnovega drugega gradiva priobčili bomo prihodnjič popisa Krakovega in Pulja.

Premija, žal! še vedno ni gotova. Tiskarna tolaži nas od meseca do meseca. Sedaj poslali smo jej ultimatum. Ako ne izvrši naročenega dela do 15. t. m., izročili ga bomo neki praški tiskarni. Vsekakor bomo tedaj skrbeli, da gg. naročniki dobé premijo v roke kar najpreje moči.

Današnje številko poslali smo tudi tistim gospodom, kateri še za drugo četrtletje niso ponovili naročnine, in jih uljudno prosimo, naj to skoro storé, ako hočejo list prejemati redno.

Gospodu M. T. p. Grosuplje. Pismo smo Vam poslali z željenim naslovom!

»SLOVAN« izhaja 5. in 20. dan vsakega meseca. Cena mu je za unanje naročnike za vse leto 5 gld., za polu leta 2 gld. 50 kr. in za četrt leta 1 gld. 25 kr.; za ljubljanske: za vse leto 4 gld. 00 kr., za polu leta 2 gld. 30 kr. in za četrt leta 1 gld. 15 kr.; za dijake pa: 3 gld. 00 kr. — Posamične številke se prodajajo po 25 kr. — Naročnina, reklamacije in inserati naj se pošiljajo upravnistvu, dopisi pa urednistvu na Kongresnem trgu šte. 7. Nefrankovani dopisi se ne sprejemajo in rokopisi ne vračajo.